

RAPORTTEJA 183

MAASEUDUT JA KAUPUNGIT – YHDESSÄ KESTÄVÄMPIÄ?

Maaseutututkijatapaaminen Mikkelissä 30.–31.8.2018

HELI SIIRILÄ, MARI KATTILAKOSKI, KAISU KUMPULAINEN JA KATJA RINNE-KOSKI (TOIM.)

JÄRJESTÄJÄT MAASEUDUN UUSI AIKA -YHDISTYS JA HELSINGIN YLIOPISTO RURALIA-INSTITUUTTI

#MUATAPAA2018

MAASEUDUT JA KAUPUNGIT – YHDESSÄ KESTÄVÄMPIÄ?

**Maaseutututkijatapaaminen
Mikkeli 30.–31.8.2018**

**HELI SIIRILÄ, MARI KATTILAKOSKI, KAISU KUMPULAINEN JA
KATJA RINNE-KOSKI (TOIM.)**

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnrotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 183

Kannen kuvat Ruralia-instituutin arkisto

ISBN 978-951-51-3759-3 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

SISÄLLYS

TAPAAMISEN ESITTELY	5
OHJELMA	7
TYÖRYHMÄ 1: MAASEUTUALUEIDEN ELINVOIMA JA SEN TEKIJÄT	9
Pyhän Olavin mannerreitti – maaseudun kehittämistä sekä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä	10
Pienen kaupungin rooli maaseutumaisen alueen kehittämisessä – Seinäjoki ja yliopistojen yritys yhteistyö elintarvikealalla	10
Elävät tilat: näkökulmia ja keinoja entisten kyläkoulujen ja muiden julkisten tilojen uusiokäyttöön yhteisöllisinä tiloina	11
PUHTI – uudenlaista elinvoimaisuutta ja yrittäjyyttä etsimässä	11
Ammatillisen koulutuksen tila ja tulevaisuus maaseutualueilla	12
Osallistuva Orivesi -hanke – maaseutukunnan aluekehittämistä yhdessä	13
Kyrönmaan Leader-ryhmän rooli tulevaisuuden maaseudulla	13
Aluejohtokuntatoiminta maaseutualueiden osallistumiskäytäntönä	14
Maaseutuluotaimen ensilento	14
Resurssiperiferian sopeutumispolku kuntaedustajien kertomana	15
TYÖRYHMÄ 2: HYVINVOINNIN MONET ULOTTUVUUDET	16
Monipaikkaisuuden mahdollisuudet maaseudun terveystalveissa	16
Monipaikkainen näkökulma maaseudun sote-palveluihin	17
Julkinen palvelulupaus sote-käytännöissä: tulkintoja yhdenvertaisuudesta	17
Propensity to live alone in Finnish urban and rural areas	18
Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sosiaalisen osallisuuden vahvistumisessa ja voimaantumisessa Green Carea hyödyntäen	18
Green Care osana maaseudun kestävästä hyvinvointia: Luontolähtöisten hyvinvointipalveluiden edellytykset Vöyrillä ja Mustasaarella	19
Näemmekö pian ensimmäisen kunnan ilman omaa peruskoulua? Sivistyskunnan kova koulu	19
Koulutuksen universalismin ja alueellisen tasa-arvon murtuma hyvinvointi-Suomessa ...	20
Maaseudun hyvinvointiyrittäjyyden koordinaatiohanke käynnistyy	21
Kyläpalveluja Omalta kylältä Hämeessä -hankkeen myötävaikutuksella	21
Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla – uusia tuulia palvelutuotantoon?	22
TYÖRYHMÄ 3: MAASEUDUN LIIKENNE	23
Liikenteen muutos konkreettisenä paikallisen tason kysymyksenä	23
Liikkumispalveluiden kehittäminen maaseudun näkökulmasta	24
Maaseudun liikkumisen ja liikenteen mahdollisuudet ja haasteet	24
Kestävän liikkumisen tasa-arvokysymyksiä maaseudulla	25
Ylläs Around pilotoinnin vaikuttavuustutkimus	25
MAMBA – harvaan asuttujen alueiden saavutettavuuden tukeminen	26
Kyliltä fiksusti liikkeelle Outokummussa	27

TYÖRYHMÄ 4: UUDISTUMISKYKY ALKUTUOTANNOSSA	28
Muutoshalukkuutta ja riskien karttamista – viljelijät ja isojako	28
Maantieteellinen näkökulma suomalaisen puutarhasektorin uudistumiseen: etäisyyksistä verkostoihin ja alustoihin	29
Agroekologiset symbioosit ja solumaatalous: ympäristövaikutukset, eettinen kestävyys ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyys	29
Yrittäjät uskaltavat riskeerata – maatalousyrittäjien yrittäjyysominaisuuksien vaikutukset valkuaiskasvien viljelypäätöksiin.....	30
Practical measures for improving results at dairy farms	31
TYÖRYHMÄ 5: MAASEUDUN JA KAUPUNGIN MONIMUOTOISET SUHTEET	32
Maaseutu ja kaupunki kestävässä yhteiskunnassa.....	32
Huvilain herroista hyödynnettäviksi vapaa-ajan asukkaiksi: monipaikkainen asuminen Länsi-Savo ja Maaseudun Tulevaisuus -lehdissä	33
Osallisuus kaupunkikeskustojen ja kyläkauppojen pelastajana	33
Markkinat pauhaavat paraillaan: Mikkelin markkinat maaseutujen ja kaupunkien suhteen rakentajana 1800-luvun jälkipuoliskolla.....	34
Maaseudun diskursiivinen käänne – maaseutu sanan muotoutuminen abstraktiksi kategoriaksi 1870-luvulla	35
Hiilipörssi – maaseudun ja kaupungin kohtaamispaikka. Luonnon puolesta, ilmastomuutosta vastaan	35
TYÖRYHMÄ 6: MAASEUDUN MUUTTUVAT MERKITYKSET	37
Maaseutu yritysimagossa	37
Paikan hengen visuaaliset näyttämöt – kilpailevat ja sekoittuvat mielikuvat paikallisen elinvoiman tarkastelussa	38
Kuntaliitos ja kotiseutukokemus – Järviseudun paikkatietoaineistossa.....	38
Digitalisaation mediamaiset: käsitteiden kehitys, merkitykset ja paikallisuus	39
Attributes and food reputation specific indicators found in door database.....	39
TYÖRYHMÄ 7: VASTUULLISUUS RUOKAKETJUSSA	40
Ruokahävikki kestävässä ruokaketjussa	40
Kohti kestävämpää ruoan kuluttamista – Julkkiskokkien vaikutus ruoan stigmatisaation purkamisessa.....	41
Luomutuotannon alueellista jakautumista selittävät tekijät Suomessa	41
Hanketoiminnan vaikuttavuus, yhteistyö ja verkostot: esimerkkinä suoramyntitiedouden lisääminen	42

MAASEUDUT JA KAUPUNGIT – YHDESSÄ KESTÄVÄMPIÄ? Maaseutututkijatapaaminen Mikkelissä 30.–31.8.2018

Tänä vuonna on vuorossa 26. maaseutututkijatapaaminen. Kokoonnumme Etelä-Savossa Mikkelissä, Mikkelin yliopistokeskuksen tiloissa to–pe 30.–31.8.2018. Maaseutututkijatapaamisen järjestävät yhteistyössä Maaseudun uusi aika -yhdistys ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. Juhlistamme samalla Ruralia-instituutin 30-vuotista taivalta.

VUODEN 2018 TEEMANA MAASEUDUT JA KAUPUNGIT – YHDESSÄ KESTÄVÄMPIÄ?

Suomi on erilaisten maaseutujen ja kaupunkien maa. Se on rakennettu ja menestynyt hyödyntämällä tätä moninaisuutta kanssakäymisen hengessä sekä panostamalla koulutukseen ja korkeaan osaamiseen.

Kestävä kehitys on noussut maaseutututkimuksen ja kaupunkitutkimuksen yhteiseksi nimittäjäksi. Ekologisen, taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden lisäksi on perusteltua nostaa esiin myös alueellisen kestävyuden ulottuvuus. Tämä

tarkoittaa osallisuutta, vuorovaikutusta, verkostoja ja kumppanuutta, eli panostamista kaupunkien ja maaseutujen yhteismenestymisen edellytyksiin. Alueellisesti kestävässä yhteiskunnassa sen alueiden erityispiirteet ja resurssit on organisoitu osaksi viisasta kiertotaloutta.

Kestävän kehityksen mukaisiin ratkaisuihin pääseminen edellyttää kokonaisvaltaista näkemystä. Kestäviä ratkaisuja ei voida rakentaa ilman laajaa ymmärrystä siitä, miten kaupunkien elinvoima on verkottunut ympäröivään yhteiskuntaan ja monimuotoisen maaseudun resursseihin. Riistetty periferia ei ole uskottava luku ihmiskunnan selviytymistarina. Erilaiset alueet – maaseudut ja kaupungit – ovat osa samaa kokonaisuutta.

Vuoden 2018 maaseutututkijatapaamisessa keskustellaan maaseutujen ja kaupunkien rooleista ja tehtävistä kestävä tulevaisuuden rakentajina yhteistyötä tehden, ei vastakkaisuuksia korostaen.

Tapaamisen rakenne koostuu kutsuesitelmisistä, työryhmistä sekä yhteisestä iltaohjelmasta. Tällä kertaa yhteensä seitsemässä työryhmässä on tarjolla ennätykselliset lähes 50 esitystä.

TAPAAMISPAIKKA

Mikkelin kaupunki perustettiin vuonna 1838 kahden Mikkelin pitäjän kirkonkylässä sijainneen tilan maalle. Vastaperustetussa kaupungissa oli 63 asukasta. Mikkelä on vuosien mittaan kasvanut 54 388 asukkaan kaupungiksi, joka on yhdistelmä urbaania ja maaseutumaista elämää Etelä-Savon sydämessä, kauniissa Järvi-Suomessa.

Kaupunki ammentaa voimansa ympäröivästä luonnosta ja vaalii sen puhtautta. Saimaa, Puula, Kyyvesi ja pienemmät järvet ja vesistöt ovat lähellä mikkeliläisten sydäntä ja jokapäiväistä elämää.

Erityisen hyvin Mikkelä tunnetaan metsä-, luomumatkailu- ja vapaa-ajan sekä digitaalisesta osaamisestaan.

Lisätietoja: www.mikkeli.fi

MAJOITUS JA MATKUSTAMINEN

Osallistujat varaavat ja maksavat majoituksensa ja matkansa itse.

TAPAHTUMAN TUKIJAT

Maaseutututkijatapaaminen järjestetään yhteistyössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kanssa.

Maaseutututkijatapaamisen tukijoina toimivat tänä vuonna Maaseutuverkostopalvelut, Mikkelin yliopistokeskus, Maaseutupolitiikan neuvosto sekä Mikkelin kaupunki.

LISÄTIEDOT

Maaseudun uusi aika ry:

pj. Kaisu Kumpulainen, puh. 050 372 8627,
[pj\(at\)mua.fi](mailto:pj(at)mua.fi)

Tutkijatapaaminen:

Heli Siirilä, puh. 050 357 1233, [heli.siirila\(at\)uva.fi](mailto:heli.siirila(at)uva.fi)
Kaisu Kumpulainen, puh. 050 372 8627,
[pj\(at\)mua.fi](mailto:pj(at)mua.fi)

Työryhmät:

työryhmäkoordinaattorit

mua.fi

MAASEUTUPOLITIIKKA.FI
LANDSBYGDSPOLITIK.FI

MAASEUTU.FI

MIKKELI

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

TORSTAI 30.8.2018

- 11.00–12.00 **Ilmoittautuminen** (Unica-rakennus, Lönnrotinkatu 5)
- 12.00 **Tervetuloa Maaseutututkijatapaamiseen ja juhlistamaan Ruralia-instituutin 30-vuotista taivalta!** (Auditorio, Unica-rakennus)
- Maaseutu kaupungin pakopisteenä**
Aluetieteen professori Jouni Häkli, Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu
- Maaseudun Tulevaisuus -lehden päätoimittaja Jouni Kemppaisen puheenvuoro**
- 14.00 **Kahvitarjoilu** (Amica Kampus, Unica-rakennus)
- 14.40 **Työryhmätyöskentely alkaa**
Työryhmät 1, 3,4 ja 5: Cultiva-rakennus, Lönnrotinkatu 7
Työryhmä 2: Unica-rakennus/Auditorio
- 17.00 **Työryhmätyöskentely päättyy**
- 18.15–22 **Iltaohjelma** Kulttuuritalo Tempo (Mikonkatu 23, Mikkeli)
■ Tutkijoiden ja kehittäjien matchmaking by Maaseutupolitiikan sihteeristö
■ Illallinen (sisältyy osallistumismaksuun)
Mikkelin kaupungin tervehdys: Kaupunginhallituksen vpj Kirsi Olkkonen
Musiikkia yhtyeeltä The Project

PERJANTAI 31.8.2018

- 8.30–10.00 **Työryhmätyöskentely jatkuu**
Työryhmät 1, 6 ja 7: Cultiva-rakennus, Lönnrotinkatu 7
Työryhmä 2: Unica-rakennus/Auditorio
- 10.15 **Johdanto perjantain ohjelmaan** (Unica-rakennus, Auditorio)
- Kestävän kehityksen uudet aatteet: Kestävyysmurros maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen näkökulmasta**
Erikoistutkija Katriina Soini, Luonnonvarakeskus
- Maaseutututkimusta nyt ja jatkossa!**
■ Poliittikanostot työryhmäesityksistä
■ Vuoden 2018 Gradupalkinnon jakaminen
■ Yhdistyksen terveiset
■ Vuoden 2019 tapaamispaikan julkistaminen
- 11.45 **Lounas** (Amica Kampus, Unica-rakennus)
(Maaseudun uusi aika -yhdistys tarjoaa)

HYVÄÄ KOTIMATKAA!

Lönnrotinkatu 7

CULTIVA-BUILDING

TYÖRYHMÄTYÖSKENTELYTILAT Cultiva

1. kerros

Kansalaisopisto: luokat 1030 ja 1031

MUC-neuvotteluhuone 1003

3. kerros

Ruralia-instituutti: neuvotteluhuone Lähde 3032

Kirkkokatu

P

Lönnrotinkatu 5

UNICA-BUILDING

Auditorio

Amica Kampus -ravintola

Puistokatu

TYÖRYHMÄ 1: MAASEUTUALUEIDEN ELINVOIMA JA SEN TEKIJÄT

Kokoontuu torstaina ja perjantaina. Cultiva, 1. krs, MUC-neuvotteluhuone 1003

Työryhmäkoordinaattorit:

Päivi Pylkkänen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti (Mikkeli)

Aapo Jumppanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti (Seinäjoke)

Alueiden kehittämisellä pyritään lisäämään kaikkien alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, ja sitä kautta luomaan pohjaa ihmisten aineelliselle hyvinvoinnille ja hyvälle elämälle. Alueiden kehittämisessä on kyse myös ihmisyyhteisöjen sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden turvaamisesta.

Kysymykset maaseutualueiden elinvoimasta ja suotuisan aluekehityksen dynamiikasta ovat maaseutututkijatapaamisten kestoteemoja. Kiinnittymiskohtia kuumiinkin ajankohtaiskeskusteluihin löytyy, kun mukaan tuodaan vaikkapa valinkauhassa oleva sote- ja maakuntauudistus. Tehtävillä uudistuksilla on väistämättä vaikutuksia esimerkiksi kuntien toimijuuksiin ja toimintarakenteisiin. Yleisesti katsotaan, että elinvoimakysymykset kuntien ja paikallisten yhteistyökumppaneiden, kuten Leader-ryhmien ja kansalaistoimijoiden kanssa, korostuvat sote-tehtävien siirtyessä pois kuntien tehtäväkuvasta.

Mitä elinvoimaan sisältyy ja keitä ovat sen tekijät? Tässä työryhmässä kuullaan esityksiä, jotka valottavat erilaisia näkökulmia elinvoimatyöhön ja -toimijoihin. Elinvoimatyön asioteemoina esityksissä käsitellään muun muassa matkailureitistöjen ja alueellisten ruokajärjestelmien kehittämistä sekä

vajaakäyttöisten tilojen ja kiinteistöjen uusiokäyttöä. Viime mainitussa puheenvuorossa liitetään tilojen inventaarioon sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen pohdintoja. Toiset esitykset tarkastelevat puolestaan maaseudun ammatillisen koulutuksen tilaa, toimintaryhmyön tulevaisuutta ja osallistumisen yhteistyörakenteita paikallisella ja alueellisella tasolla.

Suomessa on alueita, joiden rooliksi näyttää jääneen toimia yhteiskunnan resurssiperiferioina. Näidenkin alueiden asukkaat ja päättäjät ovat kuitenkin löytäneet omat tapansa sopeutua elinymäristönsä muutokseen. Ryhmän käsitteellis-teoreettisempi puheenvuoro tarkastelee rakenteiltaan näivettyvän periferian kuntatoimijoiden puhetta sopeutumisesta evolutionaarisen talousmaantieteen ja resilienssi -käsitteiden viitekehityksessä.

Kokonaisuutena työryhmässä painottuvat kehittämishankkeissa tuotettujen aineistojen ja kokemusten aineistolähtöiset analyysit kuvailevien tapaustutkimusten keinoin. Yhdistävinä käsitteellisinä ideoina voidaan silti useimmissa nähdä kestävyyskäsitteistö – sekä sen rinnalle yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissakin enenevästi nousnut laaja-alainen resilienssi.

Sami Tantarimäki, Turun yliopiston Brahea-keskus

PYHÄN OLAVIN MANNERREITTI – MAASEUDUN KEHITTÄMISTÄ SEKÄ KANSALLISTA JA KANSAINVÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ

Tulevaisuudessa Pyhän Olavin pyhiinvaellusreitistöä pitkin voi kulkea Novgorodista Trondheimiin. Pyhän Olavin mannerreitti-hankkeessa tehdään matkaa läpi Manner-Suomen. Turun yliopiston Brahea-keskuksen koordinoima kaksivuotinen hanke alkoi syyskuussa 2017 ja tavoitteena on määrittellä Suomeen itärajalta sisämaan kautta Turkuun kulkeva reitti.

Turusta vaellusreitti kulkee Saaristomeren yli Grislehamniin. Tätä valmistellaan parhaillaan St Olav Waterway -hankkeen toimesta (Central Baltic Interreg, Åbo Akademi). Ruotsin puolella reitti yhtyy olemassa olevaan Pyhän Olavin reittiin (Helgonleden). Sitä pitkin voi kulkea Norjan Trondheimiin asti.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014–2020 rahoitettu hanke kulkee kahdeksan Leader-ryhmän alueella (Varsin Hyvä ry, Varsinais-Suomen Jokivarsikumppanit ry, Ravakka ry, Karhuseutu ry, Joutsentenreitti ry, Linnaseutu ry, Pääjanne-Leader ry, Veejjakaja ry). Reitin kiintopisteinä toimivat Pyhän Olavin kirkot Lemussa (Masku), Yläneellä (Pöytyä), Kalannissa (Uki), La-

pissa (Rauma), Ulvilassa, Tyrväällä (Sastamala), Kalvolassa (Hämeenlinna) ja Sysmässä.

Pyhän Olavin mannerreitit myötä täydentyy Pohjoismaihin yksi laaja ja monipuolinen reitistö. Samalla kytkeydymme tiiviimmäksi osaksi eurooppalaista kulttuuri- ja pyhiinvaellusreitistöä. Tämä mahdollistaa työtä ja palveluita myös suomalaiselle maaseudulle, sillä reitti tulee tukeutumaan erilaisiin maaseudun palveluihin, kohteisiin, reitteihin ja muuhun tarjontaan sekä tietysti myös tukemaan niitä. Keskeisenä kohderyhmänä ovat reitin varren asukkaat, yrittäjät, kehittäjät, kunnat sekä seurakunnat. Markkinointia ajatellen puolestaan eurooppalaiset ja kotimaiset vaellusmatkajat ja itsensä etsijät. Valmiilla Pyhän Olavin reitillä tulee olemaan käytössään sekä yhtenevät logot ja opasteet, että kansainvälinen yhteistyö ja tunnettuus.

Helmikuussa 2018 alussa perustettiin kaksikielinen yhdistys Suomen ja Ahvenanmaan Olavinreittien hallinnoijaksi. Olavsleder i Finland rf – Suomen Olavinreitit ry liittyy pohjoismaiseen Olavinreittien Association of St Olav's Ways -verkostoon.

Aapo Jumppanen ja Timo Suutari, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

PIENEN KAUPUNGIN ROOLI MAASEUTUMAISEN ALUEEN KEHITTÄMISESSÄ – SEINÄJOKI JA YLIOPISTOJEN YRITYSYHTEISTYÖ ELINTARVIKEALALLA

Seinäjoki on alkutuotantovaltaisen Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskus. Kaupungissa ei ole omaa yliopistoa, joten alueellisen innovaatiokyvyn ja osaamisintensiivisen talouden näkökulmasta Seinäjokea ja sitä ympäröivää maakuntaa voidaan kuvata heikosti kehittyneeksi. Viimeisten 20 vuoden aikana alueella on kuitenkin panostettu merkittävästi alueelliseen innovaatiotoimintaan ja verkostoitumiseen. Etelä-Pohjanmaalla toimii esimerkiksi alueellinen professuuriverkosto Epanet. Seinäjokea keskupaikkanaan pitävässä verkostossa toimii yhteensä 16 professoria tutkimusryhmineen, jotka edustavat kuutta eri suomalaista yliopistoa. Yhdessä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa Epanet-verkosto tarjoaa Etelä-Pohjanmaalle korkeinta mahdollista koulutusta ja tutkimusta alueellisista lähtökohdista.

Yksi keskeinen kehittämisteema Etelä-Pohjanmaalla on ollut ruokajärjestelmien kehittäminen. Maakunnassa on investoitu mittavasti ruokajärjestelmien ja biotalouden tutkimukseen, kehittämiseen sekä innovaatiotoimintaan. Lukuisia määriä erilaisia kehittämishankkeita on toteutettu ruokajärjestelmien ja elintarvikealan kehittämiseksi.

Alueen yliopistotoimijoilla on ollut myös oma merkittävä roolinsa aluetalouden tukemisessa. Ne ovat omalta osaltaan tuoneet alueen elintarvikeyrityksille uusinta tietoa markkinoiden muutoksesta ja teknologioista. Ne ovat myös auttaneet houkuttelemaan alueelle uusia osaajia ja rahoitusta.

Tässä paperissa tarkastelemme alueellisen Epanet-verkoston tutkimusryhmien yhteiskunnallista vuorovaikutusta elintarvikealan yritysten kanssa sekä Seinäjoen kaupungin roolia tämän yhteistyön

mahdollistavana alustana. Tarkastelumme perustuu kahteen case-esimerkkiin. Ruokajärjestelmävetoisen innovatiiviset kaupunkiseudut-ohjelman (INKA) toteuttamiseen Seinäjoella sekä Agrobio-

talous Seinäjoki -innovaatioyhteisöstä saatuihin kokemuksiin. Esitämme, että nämä aloitteet ovat hyödyttäneet koko maakuntaa mm. tuomalla osamista koko alueen yritysten käyttöön.

Tauno Linkoranta, Varsinais-Suomen Kylät ry

ELÄVÄT TILAT: NÄKÖKULMIA JA KEINOJA ENTISTEN KYLÄKOULUJEN JA MUIDEN JULKISTEN TILOJEN UUSIOKÄYTTÖÖN YHTEISÖLLISINÄ TILOINA

Rakennusten käyttötarpeet eivät aina osu yhteen niiden elinkaaren kanssa. Eri puolilla Suomea on runsaasti hukkatilaa ja vajaakäyttöisiä kiinteistöjä. Maaseudulle uutta käyttöä kaipaavia tiloja on syntynyt erityisesti pienten koulujen lakkauttamisten, kuntaliitosten ja seurakuntaliitosten myötä. Sote-uudistus kasvattanee osaltaan tätä listaa.

Varsinais-Suomen Kylät ry on Suomen Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahaston tuella käynnistänyt Elävät tilat -hankkeen, jossa tarkoituksena on kartoittaa Varsinais-Suomessa sijaitsevien entisten kyläkoulujen, kunnantalojen ja muiden julkisten rakennusten käyttöä maaseudun yhdistysten yhteisöllisessä käytössä. Tavoitteena on selvittää, minkälainen prosessi kiinteistön siirtyminen ylläpitäjähdistyksen hallintaan oli, millaisia korjaustoimia uusi omistaja kohteissa teki sekä millaista toimintaa tiloihin syntyi. Tarkoituksena on käydä läpi noin 10–12 yhteisöllisessä käytössä olevaa esimerkkitaloa; 7–8 koulua sekä 3–4 muuta aiemmin julkisessa käytössä ollutta rakennusta (esimerkiksi

rautatieasema, rukoushuone, kunnantalo) eri puolilta maakuntaa. Päämääränä on kerätä kokemuksia siitä, miten yhteisölliseen käyttöön päätyneet tilat ja rakennukset säilyvät edelleen käytössä ja miten erilaisista toiminnallisista ja taloudellisista haasteista on selvitty. Talojen toimijoiden kanssa pohditaan myös talojen tulevaisuutta.

Rakennukset ja rakentaminen muodostavat Ympäristöministeriön laskelmien mukaan noin 40 prosenttia kasvihuonepäästöistä. Olemassa olevan rakennuskannan uusiokäyttö edistää kestävästä kehitystä. Se on resurssiivisuutta ja myös kulttuuriympäristön kannalta arvokasta työtä. Tyhjä tila ja hylätty rakennukset leimaavat helposti laajemminkin ympäristöä. Tyhjien tai vajaakäyttöisten tilojen uudet käyttötavat luovat mahdollisuuksia kansalais- ja kulttuuritoiminnalle sekä yrityksille. Tilojen sijaan tulisi keskittyä puhumaan tarpeista ja toiminnoista. Tila on palvelu, ja tilojen kysyntä ja tarjonta tulisi saada paremmin kohtaamaan.

Ari Tarkiainen ja Keijo Koskinen, Karelia-amk

PUHTI - UUDENLAISTA ELINVOIMAISUUTTA JA YRITTÄJYYTTÄ ETSIMÄSSÄ

Tässä esityksessä pohditaan laajemmin maaseudun elinvoimaisuuden haastetta ja siihen soveltuvia ratkaisuja. Pohjois-Karjalassa tänä vuonna aloittanut Euroopan maaseuturahaston rahoittama PUHTI-hanke (1/2018 - 4/2020) etsii tähän ratkaisuja. Hankkeen keskiössä on uusien yritysmuotojen ja toimintatapojen etsiminen sekä laajemmin yrittäjyyden ja yhteisöllisyyden tukeminen. Mukana hankkeessa ovat kaikki maakunnan maaseututoimijat. Maaseutuun lukeutuvat määritelmän mukaan Pohjois-Karjalassa kaikki alueet Joensuun

ruutukaavaa lukuun ottamatta. Hankkeen tavoite on synnyttää uusia yrityksiä ja yritysten verkostoja tehostamalla erilaisten maaseututoimijoiden välisiä verkostoitumista ja kumppanuustoimintaa perinteisten rajapintojen yli.

Uudeksi yritystoiminnaksi luetaan kaikki sellainen toiminta, joka tähtää markkinoilla toimimiseen. Tämä tarkoittaa, että mukana on vahvasti myös osuuskuntatoiminta ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden näkökulma, perinteistä yritystoimintaa unohtamatta. Myös kuntien ja alueellisten elinkei-

noyhtiöiden sote- ja maakuntauudistuksen myötä muuttuva rooli on tarkoitus huomioida hankkeen käytännön toimenpiteissä. Hanketoimijoina ovat koordinaattorin Karelia-amk:n lisäksi Itä-Suomen yliopiston aluetutkimusyksikkö Spatia sekä Maa-seudun Sivistysliitto.

Hankkeen taustalla on useita selvityksiä ja teoreettisempia tulokulmia aiheeseen. Perinteisen triple helix- ja quadro helix- ajattelun lisäksi tarkoitus on soveltaa kaupunkikehityksessä laajalti käytössä olevaa avoimen innovaation käsitettä.

Hankkeen ensisijainen tavoite on lisätä elinvoimaisuutta ja uusia yrityksiä. Toissijaisena tavoitteena on luoda innovaatiotoiminnan uudenlainen innovaatio- ja vuorovaikutusverkosto tai rajapinta, joka rakennetaan yhteistyössä kuntien, elinkeinoyhtiöiden ja yritysten ja toimijoiden kanssa osallisuuden ja käyttäjälähtöisyyden viitekehyksessä. Hanke toimii kiinteässä yhteistyössä osuuskuntatutkimuksen ja -kehittämisen sekä maaseudun neuvonta- ja elinvoima-asiantuntijoiden kanssa. Se, miten maaseutua ja sen elinvoimaisuutta tulisi lähestyä uudella tavalla, on esityksen suuri kysymys.

Marja Enbuska, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TILA JA TULEVAISUUS MAASEUTUALUEILLA

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on 2000-luvulla tavoiteltu muun muassa säästöjä ja keskittämistä. Tämä on vaikuttanut ammatillisen koulutuksen järjestämiseen maaseutualueilla siten, että koulutuksen saavutettavuudessa ja valinnanmahdollisuuksissa on eroja. Yksi syy politiikan muutokseen on ollut tarve vastata alueellisesti eriytyvään väestökehitykseen. Pienenevän nuorisokäluokan takia joillekin ammatillisen koulutuksen aloille on vaikea saada riittävästi opiskelijoita, erityisesti maaseutualueilla. Samaan aikaan monessa maaseudun yrityksessä on työvoimapula.

Esitys pohjautuu selvitykseen, jossa tarkasteltiin ammatillisen koulutuksen nykytilaa ja tulevaisuutta kolmen esimerkkimaakunnan eli Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan kautta. Aineistoina on käytetty tilastotietoja, oppilaitosten virallisia dokumentteja kuten esimerkiksi vuosikertomuksia sekä haastatteluja. Aineiston

perusteella voidaan todeta, että oppilaitoksissa tehdään paljon yhteistyötä paikallisten yrittäjien kanssa ja toiminta nähdään paikallisen työvoiman saatavuuden kannalta merkittävänä. Suhtautuminen ammatillisen koulutuksen reformiin ja yritysyhteistyöhön vaihteli: osa haastateltavista totesi, että he ovat jo toteuttaneet monia reformin mukaisia toimia oppilaitoksissaan. Osa vastaajista pohti kuitenkin sitä, millaisia valmiuksia yrityksissä on tulevaisuudessa varmistaa, että oppimisympäristöt ovat riittävän laadukkaita, jotta oppilaiden riittävän ammattitaidon kehittyminen voidaan varmistaa.

Yhtenä ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden suurimpana epätoivottavana kehityksenä nähtiin koulutustarjonnan keskittyminen maakuntakeskuksiin reuna-alueiden kustannuksella. Huolta aiheuttivat myös pitkään jatkuneet koulutusleikkaukset sekä ammatillisen koulutuksen reformin myötä muuttuva rahoitusjärjestelmä.

Piia Hannila, Oriveden kaupunki, Osallistuva Orivesi -hanke

OSALLISTUVA ORIVESI -HANKE – MAASEUTUKUNNAN ALUEKEHITTÄMISTÄ YHDESSÄ

Orivedellä on käynnistynyt 1.11.2017 kaksivuotinen Osallistuva Orivesi -hanke, joka on saanut rahoituksen Manner-Suomen maaseudun kehittämisseljän Pirkanmaan Kantri ry:n Leader-toiminnan kautta. Hankkeen tavoitteena on luoda aiemmin toteutetun Järjestöjen talo -hankkeen tuoman tiedon pohjalta Orivedelle toimintamalli, jonka avulla tuetaan yhdistysten ja kylien elinvoimaisuutta.

Hankkeen tavoitteena on tukea kylien elinvoimaisuutta ja koota kyläyhdistysten ja kaupungin yhteinen työryhmä pohtimaan kylien kehittämistä. Hanke myös vahvistaa ja kehittää kolmannen sektorin toiminta- ja yhteistyömalleja ja pyrkii lisäämään nuorison vaikuttamismahdollisuuksia sekä nuorten ja työttömien osallisuutta. Keinoina tässä käytetään eri tahojen välisen viestinnän tehostamista, yhteisen viestintämallin kehittämistä julkisen ja kolmannen sektorin, yritysten ja kuntalaisten välillä. Lisäksi hankkeessa tuetaan järjestökentän

vertaisopastajien kouluttautumista sekä yhdistysten ryhmä- ja yksilöohjausta.

Oriveden laaja pinta-ala, ikääntyvä väestörakenne sekä harvaan asutut alueet tuovat monenlaisia haasteita, jotka heijastuvat niin lähipalveluiden järjestämiseen kuin harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien toteuttamiseen. Orivedellä on useita toimijoita, jotka tekevät erittäin arvokasta vapaaehtoistyötä kuntalaisten hyväksi. Vuosi vuodelta kyläyhdistysten ja nuorisoseurojen toimintaedellytyksiä ovat heikentäneet muun muassa pienenevät avustukset, jotka ovat tärkeitä esimerkiksi kylätalojen ylläpidossa. Onkin erittäin tarpeellista luoda kaupungin ja kylätoimijoiden välille verkostomalli, jonka avulla päästään yhteistyössä etsimään ratkaisuja vireiden kyläyhteisöjen säilyttämiseksi. Lisäksi kyläyhdistysten ja kylätalojen näkyvyyttä ja käyttömahdollisuuksia tulee lisätä.

Nelli Eerikäinen, Vaasan yliopisto

KYRÖNMAAN LEADER-RYHMÄN ROOLI TULEVAISUUDEN MAASEUDULLA

Miltä näyttävät maaseutualueet ja toimintaryhmien roolit seuraavan 10–15 vuoden aikavälillä ja mitkä ovat merkittävimpiä kehitykseen vaikuttavia tekijöitä? Tulevaisuuden muutoksiin vastaaminen vaatii suunnitelmallisuutta, strategioita ja innovatiivisuutta kyläyhteisöiltä ja alueen toimijoilta. Kyrönmaan alueen tulevaisuutta ja YHYRES-yhdistyksen roolia tarkastellaan neoendogeenisen teorian kautta. Kyrönmaan alueella on potentiaalia pysyä tulevaisuudessakin elinvoimaisena maaseutualueena. Alueen hajanainen hallinnonrakenne voi kuitenkin vaikuttaa selkeiden eteenpäin vievien strategioiden laatimiseen lähitulevaisuudessa. Tällä hetkellä koko Kyrönmaan alueen kokoava voima on YHYRES-yhdistys. Paikallisyhdistykset ei silti yksin pysty ratkaisemaan alueen tulevaisuutta, vaikka niiden toiminta on elintärkeää alueen kehityksen ja hyvinvoinnin mahdollistajana. Tulevaisuuden ennakoiminen edellyttää, että maaseudun paikallistason toimijat huomioivat aktiivisesti toimintaympäristön muutoksia ja toimivat dynaamisesti lähialueella sekä kansallisissa ja globaaleissa verkostoissa.

Tutkimusmenetelmänä käytän argumentoivaa Delfoi-menetelmää, ja informantteina on 10 alueen asiantuntijaa. Päämääränä oli saada alueen asiantuntijoita pohtimaan tulevaisuuden teemoja ja alueen kehitystä eri näkökulmista, sekä siten saada heidän mielipiteensä alueen potentiaalisista tulevaisuudenkuvista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Vastauksissa ei ole haettu yksimielisyyttä, vaan tarkoituksena on muodostaa käsitys alueen mahdollisista kehityskuluista. Toivottavaa oli saada mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia, eikä ainoastaan etsiä todennäköisintä ja yksimielisintä kehityskuvaa.

Tutkimuksen tarkoituksena on selkeyttää Leader-ryhmän roolia tulevaisuuden kehittäjänä ja kartoittaa alueen tulevaisuuden tarpeita ja merkittävimpiä kehitykseen vaikuttavia asioita. Alueen elinvoiman kannalta kehittämisseljän rooli on kiistämätön, mutta dynamiikan muuttuminen alueella sekä rahoituksessa vaatii huomiota yhdistykseltä ja alueen toimijoilta.

Päivi Pylkkänen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

ALUEJOHTOKUNTATOIMINTA MAASEUTUALUEIDEN OSALLISTUMISKÄYTÄNTÖNÄ

Tarkastelen kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista asuinpaikkansa asioihin ja intresseihin aluejohtokunniksi nimettyjen kunnallisten toimielimien kautta. Aluejohtokunta on yksi keino vahvistaa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia alueellisista lähtökohdista. Aluejohtokunta on mainitun kaltaiselle alueperustaiselle osallistumiselle eräissä kunnissa paikallisesti valittu nimitys, mihin on päädytty esimerkiksi tarkasteluni kohdealueella Mikkelissä ja Savonlinnassa alueella tehtyjen kuntaliitosten jälkeen.

Aluejohtokuntatoimintaa ei tunneta kovin hyvin. Etelä-Savon maaseuturahaston selvityshankkeessa tehtävänä olikin jäsentää maaseutualueiden osallistumis- ja vaikuttamiskäytäntöjä ja vastata tarkemmin kysymykseen: Minkälainen osallistumis- ja vaikuttamiskäytäntö aluejohtokuntatoiminta on, miten se vertautuu Leader-toimintaan ja mitä siitä voi oppia? Tarkoituksena oli tuottaa perustietoa osallistumiskäytännöstä ja suunnata tieto etenkin kohdealueen asukkaille, sidosryhmille sekä käytänteistä oppimisen ja niiden kehittämisen kannalta myös alueellisille toimielimille itselleen. Tehtävään käytettiin laajaa dokumenttiaineistoa havaintojaksolta 2013–2017 ja sitä täydentäviä teemahaastatteluja ja toiminnan havainnointia.

Alustuksessa esittelen aluejohtokuntatoiminnan saamia rooleja ja suhdetta Leader-toimintaan. Aluejohtokuntien toteutuneet agendat olivat laajoja eli johtokunnat osallistuivat käytännössä hyvin monenlaisilla aihealueilla päätöksenteon eri vaiheissa. Kytkeytyminen kunnalliseen järjestelmään on aluejohtokuntatoiminnan pysyvä vahvuus, joka erottaa toiminnan monista, usein projektiperustaisista osallistumishankkeista. Kuntatasolla päätetään ja siten myös vaikutetaan päätöksiin lukemattomissa hyvinvoinnin ja elinvoiman kysymyksissä. Aluejohtokunnilla oli myös rahoitusrooli. Rahoittajina aluejohtokunnat ovat mobilisoineet pieniä yhteishankkeita ja ovat rinnastuneet tältä osin Leaderiin. Yhdyspintoja Leaderiin on varaa kasvattaa tulevaisuudessa. Yhteistyöstä on molemminpuolista hyötyä erityisesti paikallisten teemahankkeiden mobilisoinnissa, mikä tulee yhteisöjen tarpeeseen aluejohtokuntatoiminnan oman rahoitusroolin supistuttua. Verrattuna Leaderiin aluejohtokuntatoiminta on ollut paitsi mobilisoivaa ja rahoitusta toimeenpanevaa myös kantaaottavaa ja tarvittaessa konflikteja karttamaton edunvalvontaa. Tämä on paikallisesti merkittävä rooli, jota Leader ei voi puolestaan täyttää.

Pasi Saukkonen, Itä-Suomen yliopisto, Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia

MAASEUTULUOTAIMEN ENSILENTO

Maaseutuluotain-toimintatapa on prosessi, jossa tavoitteena on kytkeä toisiinsa erityyppiset tietolähteet ja sitä kautta saada aikaan jalostettua tietoa tilannekuvan muodostamiseksi ja kehittämistoimien suuntaamiseksi. Maaseutuluotaimelle asetettiin ennakkoon useita tavoitteita kuten maaseutubarometrin syntyminen, kehittämisen kärkikohteiden löytäminen, uusien elinkeinollisten mahdollisuuksien tunnistaminen sekä maaseudun tunnettavuuden, näkyvyyden ja arvostuksen lisääntyminen.

Pohjois-Karjalan maaseudun saama kokonaisarvosana asettuu välttävän ja tyydyttävän välimaastoon (6,6). Vahvimaksi maaseudun osa-alueeksi arvioitiin palvelut ja sujuva arki. Tässä teemassa erityisesti maaseudun turvallisuus asuinpaikkana,

yhteisöllisyys ja sen tarjoamat hyvän elämän puitteet arvioitiin korkeaksi. Sen sijaan asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia alueensa kehittämiseen sekä palvelujen saatavuutta pidettiin heikkoina. Maaseutuasumisessa ja -ympäristössä parhaimmaksi arvioitiin monimuotoinen luonto, paikallidentiteetti sekä luonnonvarojen- ja arvojen suojelun tilanne. Maaseutualueiden markkinoinnissa - niin asuinpaikkoina, vapaa-ajan kohteina kuin paluumuuttoalueinakin - koettiin paljon parannettavaa. Kaupungin läheisellä maaseudulla nähdään kohtuullisen hyvät kehitysedellytykset - harvaan asutulla alueella ei. Maaseutualueita ei katsota huomiotavan riittävästi maakunnan kehittämisessä ja niiden uusiutumiskyky koetaan heikoksi. Elin-

keinoelämän kehittämisen näkökulmasta on suotuisaa, että paikalliset kehittämisvahvuudet ja -tarpeet koetaan tunnistettavan ainakin kohtalaisesti. Huolestuttavaa on taas näkemys siitä, että omistajan- ja sukupolvenvaihdokset ontuvat ja uuden osaamisen siirtymisessä reuna-alueille on suuria ongelmia.

Luotainlento perustui useita elämänalueita käsittelevään tausta-aineistoon, johon tukeutuen ko-

kemusasiantuntijapanelistit arvioivat maaseudun tilaa ja kehityskulkua. Panelistit olivat maaseudun kehittäjiä, aktiivisia toimijoita ja asiantuntijoita. Maaseuturahaston tukemassa pilottivaiheessa ryhmä koostui noin 120 panelistista. Luotain laukaitaan seuraavan kerran keväällä 2019, jolloin se tavoittelee mukaansa runsaslukuisesti uusia jäseniä.

Maija Halonen, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

RESURSSIPERIFERIAN SOPEUTUMISPOLKU KUNTAEDUSTAJIEN KERTOMANA

Puolivuosisatainen laskusuhdanne kehystää resurssiperiferioiden kertomusta, mikä näkyy näivettyvinä sosio-ekonomisina rakenteina. Asetelma ilmentää periferioiden perinteistä alueellisesti eriytynyttä ja epäsuhtaista asemaa menestyviin kaupunkialueisiin nähden, mikä on haurastuttanut periferioiden kykyä sopeutua ulkoisiin muutoksiin. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, millä tavoin maantieteellisesti epäsuhtainen asema ilmenee poliittisesti marginalisoidussa periferiassa ja miten se vaikuttaa sopeutumiseen. Sopeutuminen ymmärretään tässä tutkimuksessa jatkuvana prosessina, jota tarkastellaan toimijalähtöisesti ihmisiin keskittyen.

Tutkimus on toteutettu käsitelähtöisenä tapaus-tutkimuksena, jossa ilmiötä tarkastellaan evolutionaarisen talousmaantieteen ja resilienssi-käsitteiden viitekehyksessä. Tapaukseksi valittu Lieksa edustaa perifeeristä, metsäisessä Itä-Suomessa sijaitsevaa, valtaosin harvaan asuttua kuntaa. Tutkimusaineisto muodostuu kuntatoimijoiden haastatteluista, joiden pohjalta on koottu haastattelijoiden kertomuksiin perustuva ajallisesti etenevä

tarinalinja kunnan rakenteellisesta muutoksesta, sopeutumisesta ja kunnan paikasta laajemmassa sosio-ekonomisissa systeemeissä.

Haastattelijoiden ajoittama tarinalinja alkaa II-maailmansodan jälkeisistä kasvun vuosista, saavuttaen käännepisteen metsätyön rakenneuutoksen ja kaupungistumisen vaiheissa, jatkaen syklistä selviytymistarinaa haastatteluajankohtaan saakka, päättyen pohdintoihin tulevaisuuden mahdollisuuksista. Epäsuhtainen asema ilmenee ennen kaikkea periferian ja sen ihmisten reaktiivisena tapana sopeutua ulkoapäin tuleviin muutoksiin ja vahvempien toimijoiden tekemiin ratkaisuihin. Reaktiivinen sopeutuminen kuitenkin vaihtelee luovutuksesta puolustustyyppiseen vastustamiseen ja toipumiseen sekä ulkoapäin tuettuun uudelleen-orientoitumiseen ja vaiheittaiseen uudistumiseen. Kunnan paikka tietynlaisena resurssiperiferiana ei näyttäyty samantyyppisenä läpi tarinanlinjan vaan se on muuntunut muun yhteiskunnan uudelleenjärjestymisen seurauksena ja edelleen ohjannut sopeutumisen suuntaa.

TYÖRYHMÄ 2: HYVINVOINNIN MONET ULOTTUVUUDET

Kokoontuu torstaina ja perjantaina. Unica, Auditorio.

Työryhmän vetäjä Pirjo Pöllänen, Itä-Suomen yliopisto

Suomalainen hyvinvointivaltio on haasteiden edessä: tasa-arvo ja universalismi ovat koetuksella niin alueiden väestöryhmienkin näkökulmasta tarkasteltuna. Kysymys siitä, miten hyvinvointi, eli hyvän elämän mahdollisuudet, voidaan taata kaikille yhteiskunnan jäsenille asuinpaikasta, -alueesta ja esimerkiksi perhesuhteista riippumatta ovat entistä ajankohtaisempia. Tässä työryhmässä hyvinvointia tarkastellaan laajasti ja moninäkökulmaisesti. Esityksissä pohditaan niin alueiden välisiä eroja

kuin väestöryhmienkin välisiä eroja hyvinvoinnin saavutettavuudessa. Ennen kaikkea työryhmässä nostetaan esiin monia erilaisia tapoja tuottaa hyvinvointia erityisesti niin sanotusti demografisesti haasteellisilla alueilla. Työryhmän paperit esittelevät maaseudun kehittämistä ja elinvoimaisuutta ylläpitäviä toimia sekä teoreettisten pohdintojen että käytännön esimerkkien kautta.

The languages of workshop will be Finnish and English.

Olli Lehtonen, Toivo Muilu ja Hilikka Vihinen, Luonnonvarakeskus

MONIPAIKKAISUUDEN MAHDOLLISUUDET MAASEUDUN TERVEYSPALVELUISSA

Monipaikkaisen asumisen lisääntyminen muuttaa terveyspalvelujen alueellista kysyntää. Yksinkertaisimmillaan monipaikkaisuus tarkoittaa, että ihmisillä on useampi kuin yksi asuinpaikka. Suomessa monipaikkaisuus on ilmiönä yleistynyt viime vuosikymmeninä, mutta asumisen ja työnteon monipaikkaisuuden vaikutuksia ei vielä huomioida päätöksenteossa tai suunnittelussa. Tämä johtuu siitä, että monipaikkaisuuden luoma ”näkyvätön väestö” ei näy perinteisissä väestötilastoissa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ihmisten monipaikkaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä maaseudulla. Oletuksena on, että monipaikkaisuudesta voisivat hyötyä niin maaseudun vakituiset asukkaat kuin myös kesäasukkaat, monipaikkaisuuden tarjoamalla mahdollisuuksia parantaa terveyspalvelujen saavutettavuutta maaseudulla.

Oletusta testataan Pohjois-Kymenlaaksossa tutkimalla, miten terveyspalvelujen väestöruudut-

tainen kysyntä vaihtelee tammikuussa ja heinäkuussa, ja miten nämä kysynnänmuutokset vaikuttavat terveyspalvelujen tuottamismahdollisuuksiin ja optimaaliseen terveyspalveluverkkoon alueella. Molemmat kysymykset kytkeytyvät siihen, missä määrin monipaikkaisuutta voidaan hyödyntää maaseudun terveyspalvelujen saatavuuden parantamisessa.

Tulokset osoittavat monipaikkaisuuden antavan uusia mahdollisuuksia maaseutualueiden terveyspalvelujen tuotantoon. Erityisesti monipaikkaisuuden palvelut ovat maaseudulla kustannustehokkaita palvelutuotantomalleja, koska ne pystyvät joustavasti mukautumaan terveyspalvelujen kysynnän vaihteluun eri vuoden aikoina. Tulokset kannustavat lisäämään monipaikkaisuuden näkyvyyttä yhteiskunnassa ja hyödyntämään sitä nykyistä paremmin maaseudun kehittämisen voimavarana.

Kati Pitkänen, Antti Rehunen ja Anna Strandell, SYKE
Kimmo Parhiala, THL

MONIPAIKKAINEN NÄKÖKULMA MAASEUDUN SOTE-PALVELUIHIN

Sosiaali- ja terveystalvet ovat muuttumassa nopeasti sote-uudistuksen ja palvelutuotannon tehostamisen myötä. Suomen terveydenhuoltojärjestelmä on perinteisesti ollut hyvin hajautettu, mutta sote-uudistuksen myötä palveluita ollaan keskittämässä samoille järjestäjille. Maaseudun väestön ikääntymisen, harvan asutuksen ja pitkien välimatkojen on arvioitu tuovan haasteita sote-palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Maaseudun rekisteröidyn väestön vähenemiselle rinnakkainen ilmiö on erilaisten maaseudulla liikkuvien osa-aikaisten ja monipaikkaisten asukkaiden ja pistäytyjien määrän lisääntyminen. Toistaiseksi monipaikkaisuuden merkitystä ja mahdollisuuksia sote-uudistukselle ei ole systemaattisesti analysoitu

Tässä esityksessä monipaikkaisuuden vaikutuksia sote-palveluiden kysyntään tarkastellaan saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta. Saatavuus voidaan ymmärtää yksittäisen potilaan

hoidon toteutumiseksi ja saavutettavuus taas palvelu- tai hoitojärjestelmän kykyyn varmistaa yksittäisen potilaan hoitoon pääsy. Monipaikkaisuuden käsitteeseen taas kuuluu ajatus siitä, että ihmisten elinympäristöjä leimaavat yhä vahvemmin useat merkitykselliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Monipaikkaisuus kyseenalaistaa ajatuksen yhdestä vakituudesta asunnosta ja kotipaikasta, joka toimisi kiinnekohtana sote-palveluihin hakeutumisessa.

Esityksessä hyödynnetään saatavuuden analysointiin vapaa-ajan asukkaille kesällä 2018 toteutettavan kyselyn aineistoa. Saavutettavuutta tarkastellaan hyödyntämällä erilaisia paikkatietopohjaisia rekisteri- ja tilastoaineistoja. Alustavat tulokset osoittavat, että monipaikkaisuus vaikuttaa merkittävästi maaseudun sote-palveluiden kysyntään. Kysyntä on kausiluonteista ja poikkeaa maaseudun vakituisten asukkaiden tarpeista.

Mari Kattilakoski ja Maija Halonen, Itä-Suomen yliopisto
Niina Rantamäki, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

JULKINEN PALVELULUPAUS SOTE-KÄYTÄNNÖISSÄ: TULKINTOJA YHDENVERTAISUUDESTA

Sipilän hallitusohjelmassa keskeiseksi palvelujen järjestämistä ja tuottamista ohjaavaksi välineeksi on nostettu julkinen palvelulupaus. Siinä maakunta ilmaisee tahtotilansa siitä, mitkä ovat ne periaatteelliset lähtökohdat, joiden kautta se turvaa palvelujen saatavuuden, yhdenvertaisuuden ja kustannustehokkuuden. Palvelulupaus liittyy olennaisesti keskusteluun siitä, miten asukkaiden tarpeet ja paikalliset olosuhteet otetaan huomioon sote-palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa sekä millaisia mahdollisuuksia asukkailla on vaikuttaa niiden suunnitteluun. Esityksessämme tarkastelemme julkisen palvelulupauksen konkretisoitumista maakunnallisten sote-organisaatioiden toiminnassa alueellisen yhdenvertaisuuden ja erityisesti maaseutualueiden näkökulmasta.

Esityksemme pohjautuu kahden vuoden 2017 alussa toimintansa aloittaneen maakunnallisen sote-organisaation – Siun sote Pohjois-Karjalasta ja Soite Keski-Pohjanmaalta – alueella toteutettuun monimenetelmälliseen tapaustutkimukseen. Tutkimuskohteena olevat organisaatiot edustavat valtakunnallisia edelläkävijöitä maakunnallisten sote-mallien kehittämisessä. Esityksemme aineiston muodostaa sote-organisaatioiden vastuuhenkilöiden haastattelut sekä organisaation toimintaa ja sen suunnittelua kuvaavat dokumentit. Analyysimenetelmänä käytämme aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tulkinnat yhdenvertaisuudesta konkretisoituvat maakunnissa muotoiltuihin ja linjattuihin periaatteisiin sekä palveluverkkoa ja palvelujen

tuottamistapoja koskeviin ratkaisuihin. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää paikallisia ratkaisuja palvelujen tuottamisessa ja palvelujen saatavuutta helpottavien jalkautuvien, liikkuvien ja sähköisten palvelujen kehittämistä. Perinteisten osallisuuden kanavien rinnalle organisaatiot ovat

luoneet uudenlaisia yhteistyörakenteita, joiden kautta alueen asukkaiden ja sote-organisaatioiden välistä vuoropuhelua pyritään edistämään ja vahvistamaan. Alueellista yhdenvertaisuutta haastavat erityisesti pitkät etäisyydet, rajalliset resurssit mutta myös erot paikallisissa toimintakulttuureissa.

Urszula Zimoch, University of Helsinki Ruralia Institute

PROPENSITY TO LIVE ALONE IN FINNISH URBAN AND RURAL AREAS

The number of people living alone worldwide has risen over the past few decades and is expected to grow. People living alone can be seen as a vulnerable group having higher risks of socio-economic problems such as: social exclusion, poverty, lower wellbeing, thus they are an important policy-oriented target group. On the other hand, separate living has been linked with increased income and changes in norms and desire of privacy and independence. Among people living alone, sex does matter as men and women may have different skills, therefore different service needs. Age wise, younger population tends to have higher mobility, better health and better social skills than the elder citizens. In 2011, Finland had the highest share of people living alone across all 35 countries of the OECD network, with value exceeding 41 percent of all households. Finn-

ish municipalities are obligated to provide wide range of social and health care services to all its citizens. Rural areas, dominating the Finnish landscape, bring the issue of distances between the citizens and the service centers. Registered-base data allows to recognize municipalities or area classes with the highest proportion of people living alone, however more detailed information is missing. The aim of the study was to characterize the population living alone in South Ostrobothnia region, where rural areas account for 97 percent for the land. The results show different, sex and age specific, demographic structure of people living alone, not only between urban and rural areas, but also between differences area types itself. Additional maps for whole Finland with updated data were created.

Pirja Peltomäki, Itä-Suomen yliopisto

SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA SOSIAALISEN OSALLISUUDEN VAHVISTUMISESSA JA VOIMAANTUMISESSA GREEN CAREA HYÖDYNTÄEN

Artikkeliväitöskirjani on laadullinen teemahaastatteluihin perustuva tutkimus sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sosiaalisen osallisuuden ja voimaantumisen näkökulmista hevostoimintaan osallistuneiden asiakkaiden narratiiveissa. Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla tarkoitetaan syrjäytymisen ehkäisyyn, sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen tähtäävää toimintaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta perustuu yksilön omaan kokemukseen, ja sen kautta oppimiseen ja asioiden oivaltamiseen. Toiminnan lähtökohtana on ihmisen ja hevosen vuorovaikutus sekä talliyhteisö. Kansainvälisesti tarkasteltuna se kytkeytyy lä-

heisesti eläinavusteiseen terapiaan, nuorisotyöhön, sosiaalityöhön ja kasvatustieteisiin, joiden yhteyteen se sijoittuu esimerkiksi Espanjan ja Latalaisen Amerikan yliopistoissa tai Coloradossa Denverin yliopistossa Yhdysvalloissa.

Green Carella tarkoitetaan ammatillista ja vastuullista toimintaa, jossa hyödynnetään luonnon kuntouttavia ja ennalta ehkäiseviä vaikutuksia. Tutkimuskysymyksiä ovat: miten hevostoiminta rakentaa subjektiivista hyvinvointia ja elämän merkityksellisyyttä asiakkaiden kokemana osana kuntoutusta? Miten ja millä tavoin luonnon hyvinvointivaikutukset tulevat esille osana subjektiivista

hyvinvointia asiakkaiden narratiivisissa kertomuksissa? Millaisia merkityksiä asiakkaat antavat hevoistoiminnalle ja eläinavusteiselle työskentelylle?

Aineiston hankintamenetelmänä käytetään teemahaastatteluja, joiden avulla saadaan tietoa asi-

akkaiden kokemuksista ja merkityksistä. Aineiston analysoinnissa hyödynnetään narratiivisia tutkimusmenetelmiä, joissa kohdistetaan huomio kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana.

Martta Ylilauri, Vaasan yliopisto, Levón-instituutti

GREEN CARE OSANA MAASEUDUN KESTÄVÄÄ HYVINVOINTIA: LUONTOLÄHTÖISTEN HYVINVOINTIPALVELUIDEN EDELLYTYKSET VÖYRILLÄ JA MUSTASAARESSA

Tässä aluetieteeseen pohjautuvassa tapaustutkimuksessa pyrittiin kuvaamaan Vöyrin ja Mustasaaren alueen Green Care -toimintaa määrittäviä paikkaan perustuvia tekijöitä suhteessa kestävyysuudon ulottuvuuksiin. Tutkimuksen teoreettisen nk. hyvinvoinnin maantieteen viitekehyksen mukaan Green Care -toiminta, paikkaperustaisuus ja kestävä kehitys toimivat maaseudun kehittämisen elementteinä, joiden avulla pyritään edistämään maaseutualueiden kokonaisvaltaisesti kestävää hyvinvointia. Tutkimuksen teemahaastatteluihin osallistui 12 alueella toimivaa sote-alan viranhaltijaa ja järjestöjen edustajaa sekä kahdeksan Green Care -yrittäjää. Haastatteluaineistoa on analysoitu teemoittain sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksessa saatiin esiin kulttuurisia (kieli, toimintatavat, päätöksentekokulttuuri), sosiaalisia (osaaminen, osallisuus, verkostot), ekologisia (luonnon monimuotoisuus, maatilaympäristöt ja kotieläimet, ainutlaatuinen saaristo ja meri) ja taloudellisia tekijöitä (pienilat ja mikroyrittäjyys, eri toimijoiden taloudellinen toimintaympäristö),

joiden puitteissa toiminta tapahtuu ja voi kehittyä jatkossa. Green Care -toiminnalla nähtiin paljon potentiaalia sekä monia hyötyjä esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten, mielen-terveyskuntoutujien ja ikäihmisten tukipalveluisa. Luontolähtöisten palveluiden hyödyntämiseen liittyi tutkitulla alueella kuitenkin monia haasteita. Palvelutarpeet ja paikallinen yksityinen tarjonta eivät kohdanneet kaikkien asiakasryhmien osalta. Käyttöönoton esteinä nähtiin yhteisten toimintamallien, verkostoitumisen sekä kielirajat ylittävän yhteistyön puutteiden lisäksi taloudellisten resurssien niukkuus. Suurimmat esteet palvelutoiminnan vakiinnuttamiselle liittyivät hallinnollisiin ja poliittisiin päätöksentekomekanismeihin, jotka eivät tue riittävästi aitoa paikkaperusteista toimintatapaa. Parhaimmillaan Green Care -toiminnan paikkaan perustuva kehittäminen voisi toimia avauksena suunnittelupohjan laajentamiseksi ja paikallisen tason näkökulmien huomioimiseksi myös valtakunnallisen ja tulevan sote-alueen päätöksenteossa.

Sami Tantarimäki, Turun yliopiston Brahea-keskus

NÄEMMEKÖ PIAN ENSIMMÄISEN KUNNAN ILMAN OMAA PERUSKOULUA? SIVISTYSKUNNAN KOVA KOULU

Esitys perustuu kolmen tutkimuksen sarjaan (Tantarimäki & Törhönen): Kouluverkko- ja kunnat 2000-luvulla ARTTU2-kunnissa (2016), Kouluverkon, palveluverkon ja arjen suhde ARTTU2-kunnissa (2016) ja Kouluverkko muuttuu, entä kouluverkko- ja kunnat? (2017).

Kouluihin panostamisesta tulee yhä ratkaisevampi keino kilpailla asukkaista. Koulutuksen järjestäminen on kunnan itsensä näköistä, jolloin myös kouluverkkoratkaisuissa voisi olla yksilöllinen. Kyse on valinnoista, jotka vaikuttavat tulevaisuuden kunnan tehtäviä tukevien palveluiden järjestämiseen laajemminkin.

Havaitun perusteella kasvukunta voi supistaa ja taantua taas ylläpitää kouluverkkoaan. Yhtenäiskoulukin voi olla yksi vaihtoehtoista, ei ainoa sellainen tai väistämätön viimeinen. Yhtenäiskoulujen ja suurten yksiköiden määrän kasvaessa kouluverkko kokonaisuudessaan supistuu ja samalla supistuu koulurakennuksiin kytkeytyvä palvelu- ja toimintapisteiden verkko siihen kytkeytyvine potentiaaleineen. Tällä taas on vaikutuksensa kunnan elinvoima-, hyvinvointi ja yhteisöllisyysrooleihin. Suomessa on jo nyt kuutisenkymmentä yhden koulun kuntaa, sama määrä kuntia ilman suuria vähittäiskauppoja ja kun näitä vertaillaan, ollaan monessa kunnassa minimin äärellä. Avarakatseiset ja/tai älykkäät yhteistyöratkaisut tulevat tarpeeseen.

Toisaalta isojen ja uusien yksiköiden myötä palveluja kokoavat, tilavaihtoehtoja kokeilevat ja rajoja ylittävät kouluratkaisut lisääntyvät. Tässä kunta on aktiivinen osapuoli, kun taas monen olemassa olevan koulurakennuksen monikäyttöisyys lähtee asukkaista ja vanhemmista. Uutta suunniteltaessa löytyy yhteinen sävel siinä missä olemassa olevan kohtalosta sujuvasti kiistellään – nämä kaikki ovat todellisuutta jo yhden kunnan sisällä. Tietoista tai tiedostamatonta, mutta ei ainakaan viisasta. Tutkitun perusteella kouluverkko-suunnittelussa kaivataan avoimuutta, osallisuutta ja parempaa valmistelua – eli tyypillisiä osallisuuden edistämisen läpileikkaavia tavoitteita.

Pirjo Pöllänen, Itä-Suomen yliopisto

KOULUTUKSEN UNIVERSALISMIN JA ALUEELLISEN TASA-ARVON MURTUMA HYVINVOINTI-SUOMESSA

Suomalainen yhteiskunta perustui 1990-luvulle saakka universaalin, maantieteellisesti koko maan kattavan, hyvinvointivaltion idealle, jossa niin palvelut kuin tulonsiirrotkin oli rakennettu kaikille tarjottavan tasa-arvoisuuden ja solidaarisuuden idean varaan. 1990-luvulta alkaen tämä Pohjoismaisen hyvinvointivaltion ideaali on korvautunut uusliberaalilla tehokkuuspolitiikalla, jossa julkiset palvelut (kyläkouluista yliopistoihin) ovat olleet supistamisen kohteena.

Tässä esityksessä hyvinvointivaltion eetoksen murtumaa kohti uusliberalismia tarkastellaan ”välähdyksenomaisten” tapausesimerkkien kautta. Maaseudun ja alueiden näkökulmasta tarkastellaan palvelurakenteiden haurastumista sekä kyläkoulu lähti kylästä -metaforan että sivistys jätti yliopiston -metaforan kautta. Nämä kaksi metaforaa ovat sekä konkreettisia muutoksia, jotka hyvinvointivaltion

palvelurakenteessa on 1990-luvulta alkaen Suomessa tapahtunut, että metaforan taseisia arjen hokemia, joiden kautta on helppo lähestyä maaseutualueiden arkea. Kuvaavia ovat esimerkkitapaukset ympäri Suomea, joissa useiden kymmenien kyläkoulujen kunnissa ollaankin siirrytty yhden keskuskoulun tai muutamien koulujen malliin. Kehityksen suuret linjat ovat myös suomalaisessa korkeakoulupolitiikassa olleet samansuuntaisia – ”maakuntakorkeakoulut” ovat erityisten tehostamistoimenpiteiden kohteina ja tarkastelun alla (vrt. esim. yhdistymiset).

Alustuksessa käsiteltävät esimerkkitapaukset perustuvat viime vuosien tutkimusprojekteihin, joissa olen ollut mukana tekemässä etnografista yhteiskuntatutkimusta siitä, miten tehokkuuden vaatimus murtaa universalismia ja horjuttaa alueiden välistä tasa-arvoa.

Elina Vehmasto ja Maija Lipponen, Luonnonvarakeskus

MAASEUDUN HYVINVOINTIYRITTÄJYYDEN KOORDINAATIOHANKE KÄYNNISTYY

Luonnon ja maaseutuympäristön hyödyntäminen erilaisissa hyvinvointipalveluissa on lisääntymässä. Hyvinvointialalla on yhä enemmän kasvumahdollisuuksia myös maaseudulla. Alkavalla Maaseudun hyvinvointiyrittäjyyden -koordinaatiohankkeella edistetään maaseudun hyvinvointialan elinkeinotoimintaa törmäyttämällä alan toimijoita rajapintoja ylittäen. Hyvinvointiteeman alla toimivilla hankkeilla on liittymäpintoja moniin sektoreihin kuten Green Care, matkailu, liikunta sekä luonnontuotteet, elämys- ja kulttuuripalvelut.

Maaseudulla voidaan tuottaa monipuolisesti erilaisia hyvinvointipalveluita. Luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvien toimintatapojen käyttö tuo lisäarvoa palveluille. Hyvinvointiyrittäjyyden kehittämisessä on tärkeää, että palvelut ja tuotteet ovat vaikuttavia ja turvallisia, ja niissä käytetyt toimintatavat perustuvat tutkittuun tietoon ja näyttöön.

Palvelumallien ja -ratkaisujen kehittymistä edistää sektorirajat ylittävä palveluntuottajien ja asiantuntijoiden törmäyttäminen. Synergiaetujen

saavuttamiseksi hankkeiden ja aluetoimijoiden tiedonvaihto on tärkeää. Hankkeen avulla pyritään tunnistamaan ja edistämään synergiaetujen syntyä sekä vertaisoppimista.

Koordinaatio viestii hyvinvointiteemaan liittyvistä hankkeista, tutkimuksista sekä niiden tuloksista. Koordinaatio järjestää tapaamisia vertaisoppimisen ja kokemusten vaihdon tueksi. Koordinaatio tekee tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimialan sekä luonnontuotealan toimialapäällikköjen kanssa, sekä hallitusohjelman sote-kärkihankkeiden toimijoiden kanssa. Yhteistyötä tehdään myös muiden koordinaatiohankkeiden, maaseutuverkoston ja verkostopalveluyksikön kanssa.

Suomalaisen luonnon, siihen liittyvän kulttuurin ja maaseudun erityispiirteiden ja merkityksien esiintuominen hyvinvoinnin edistämässä ja palveluiden tuottamisessa ovat vahvasti koordinaation taustalla. Koordinaatiohankkeella tuetaan luonto-perustaisten hyvinvointipalveluiden yhä vahvempaa linkittämistä kestäväen kehityksen päämääriin ja vastuullisiin toimintatapoihin.

Elina Leppänen, Hämeen Kylät ry

KYLÄPALVELUJA OMALTA KYLÄLTÄ HÄMEESSÄ -HANKKEEN MYÖTÄVAIKUTUKSELLE

”OMALTA KYLÄLTÄ HÄMEESSÄ – yhdistykset paikallisten palveluiden edistäjinä” -hankkeen tavoitteena on Kanta-Hämeen ja sen kylien, pitäjien ja maaseututaajamien kehittäminen (elinvoimaisuuden säilyttäminen ja vahvistaminen) paikallisten palvelujen näkökulmasta vetovoimaisemmaksi, edistäen samalla väestön arjen sujuvuutta ja viihtyvyyttä sekä luomalla kylistä houkuttelevampia uusille muuttajille, vapaa-ajanasukaille ja matkailijoille.

Päätavoitteena on käynnistää uusia paikallisia palveluratkaisuja kylän dna:n pohjalta. Hankkeessa on aktivoitu ja osallistettu asukkaita ja paikallisyhteisöjä sekä pilotoitu, käynnistetty ja tuotteistettu paikallisten yhdistysten kanssa kylän joustavia ja asiakaslähtöisiä palvelumalleja. On ryhdytty puhumaan käsitteellä kyläpalvelu. Yhteistilojen käyttöä

on monipuolistettu käynnistämällä kylien palvelupäiviä, joihin liittyy yhteistyö hyvinvointiyrittäjien kanssa kuten myös palkkatuki-työllistäminen. Palvelumuotoilun menetelmiä on sovellettu kylätalojen ja kyläpalvelujen kehittämiseen.

Hyvien käytäntöjen levittäminen hankkeessa kehitettyjen kyläpalvelukorttien avulla ja vertaisoppiminen ovat osoittautuneet hyödyllisiksi menetelmiksi. Kumppanuuspöytätyöskentelyä on myös pilotoitu. Uusia kyläpalveluja on hankkeen myötävaikutuksella syntynyt tähän mennessä lähes kaksikymmentä. Kiinnostavana kokeiluna sote- ja maakuntauudistuksen vastaiskuksi on parhaillaan käynnissä oleva pilotointi kyläkahviloista ja HYTE-hetkistä (HYTE = hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen) Kanta-Hämeen järjestö 2.0 hankkeen kanssa.

Katja Rinne-Koski, Merja Lähdesmäki ja Anne Matilainen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

YHTEISKUNNALLINEN YRITTÄJYYS MAASEUDULLA – UUSIA TUULIA PALVELUTUOTANTOON?

Monessa kylässä on havahduttu siihen, että palvelut ovat harvenneet tai niitä ei enää ole. Myös kuntien vastuulle on siirtymässä entistä vahvemmin elinvoiman ja asukkaiden hyvinvoinnin kehittäminen sekä palvelutarpeisiin vastaaminen erityisesti maaseudulla, joka tarvitsee kipeästi uusia avauksia palvelutuotannon kehittämiseksi. Yksi tällainen voisi olla yhteiskunnallinen yrittäjyys. Sillä tarkoitetaan jonkin yhteiskunnallisen, sosiaalisen tai ekologisen tavoitteen saavuttamiseksi perustettua yritystoimintaa, jonka voitosta suurin osa suunnataan valitun tavoitteen hyväksi.

Yhteiskunnallisella yrityksellä olisi maaseudulle paljonkin annettavaa: kylien asukkaiden tarpeista ja toiminnasta nouseva yhteiskunnallinen yritys voisi tuottaa sellaisia palveluita, joita muut tahot eivät tarjoa. Lisäksi esimerkiksi kyläyhdistyksen yhteiskunnallisena yrityksenä tuottama palvelutarjonta mahdollistaisi myös sen, että kyläläisten ei tarvitsisi tehdä kaikkea vapaaehtoistoimintana, vaikka

sillekin jää oma tärkeä merkityksensä. Paikallisesta aktiivisuudesta nouseva palvelutoiminta perustuu paikallistuntemukseen ja hyödyttää paikallista kehitystä muun muassa parantuvina palveluina sekä mahdollisesti uusina työmahdollisuuksina.

Esityksessä tarkastellaan yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä kiinnostuneiden kylien kokemuksia palvelutuotannon kehittämisestä. Tarkastelu perustuu Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin toteuttamaan yhteiskunnallisen yrittäjyyden hankkeen pilottikylien ajatuksiin ja kokemuksiin. Esityksessä hyödynnetään myös muita hankkeessa kerättyjä aineistoja, kuten kyselyiden tuloksia sekä kuntaedustajien kanssa käytyjä virikekeskusteluja.

Kiinnostusta palvelutuotantoon ja yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen on, mutta haasteena on kehitystoiminnan potentiaalın tukeminen. Myös kuulijoilta toivotaan ajatuksia, vinkkejä ja kokemuksia palvelutuotannon ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittämisestä kyläkontekstissa.

TYÖRYHMÄ 3: MAASEUDUN LIIKENNE

Kokoontuu torstaina. Cultiva, 1. krs, Kansalaisopiston luokka 1030

Työryhmäkoordinaattorit:

Jenni Eckhardt, Teknologian Tutkimuskeskus VTT Oy

Heli Siirilä, Vaasan yliopisto, Levón-instituutti

Liikenteen lainsäädäntö ja toimintakenttä ovat myllerryksessä. Sen seurauksena muun muassa liikenteen viranomaisten tehtävät ja työnjako muuttuvat, liikennealalle tulee uudenlaisia yrityksiä, digitaalisten välineiden hyödyntäminen yleistyy liikenteessä yhä nopeammin ja kuluttajat saavat uudenlaisia palveluita. Suomen liikennelainsäädäntö muuttui 1.7.2018 lähtien nykyaikaiseksi ja edistykselliseksi koko Euroopan mittakaavassa. Ulkomailla ollaan erityisen kiinnostuneita siitä, kuinka Suomen maaseutualueilla liikkumispalvelut kehittyvät.

Koska myllerrys on kattava ja vaikuttaa moneen eri toimijaan, niin se edellyttää jokaiselta osapuol-

elta uuden oppimista ja osittain poisoppimista vanhasta. Millaisena tämä liikenteen iso muutos näyttäytyy maaseutualueilla? Miten maaseudun pk-yritykset oppivat hyödyntämään uudistuneen lainsäädännön ja digitalisoitumisen mahdollisuuksia? Miten maaseudun lyhyen ja pitkän matkan kuljetukset saadaan ketjutettua sujuvasti henkilö- ja tavaraliikenteen osalta?

Esityksistä saadaan monipuolinen tarkastelu aihepiiriin. Esityksissä kuullaan niin kehittämissankkeiden kuin tutkimushankkeiden kokemuksia ja havaintoja eri puolilta Suomea.

Heli Siirilä, Vaasan yliopisto, Levón-instituutti

LIIKENTEEN MUUTOS KONKREETTISENA PAIKALLISEN TASON KYSYMYKSENÄ

Tässä kehittämistyöstä kumpuavassa abstraktissa tarkastelen käynnissä olevaa liikenteen muutosta siitä näkökulmasta, kuinka muutos ilmenee ja etenee maaseutuympäristössä. Liikenteen lainsäädännön voimakas muuttuminen 1.7.2018 lähtien antaa välineitä maaseudun liikennehaasteiden taklaamiseen, mutta näiden välineiden hyödyntäminen edellyttää tietämystä ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla. Esimerkiksi henkilö- ja tavaraliikenteen yhdistäminen helpottuu, ja tästä on hyötyä erityisesti pitkien etäisyyksien ja ohuiden tavaravirtojen maaseutualueilla. Lisäksi digitaaliset välineet tulevat yhä enemmän osaksi tavara- ja henkilökuljetuksia, kuten yleensäkin osaksi ihmisten ja yritysten arkipäivää. Tämä osaltaan helpottaa kuljetuksiin ja liikkumiseen liittyvien rutiinien muuttamista.

Näiden muutosten myötä liikennealan viranomaisten ja yritysten tehtävä- ja toimintakenttä muuttuvat sekä liikennealan markkinat vapautuvat entisestään. Tämä johtaa tilanteeseen, joka edellyttää uuden oppimista sekä vanhasta poisoppimista muun muassa eri alojen yrityksille, eri virastojen viranhaltijoille, luottamushenkilöille ja yksityishenkilöille. Mitä edistäviä ja hidastavia tekijöitä on muutosprosessissa maaseudulla? Kuinka prosessiin voi vaikuttaa myönteisesti? Miten maaseudun pk-yritykset tai kuntahallinto hallitsevat muutoksen ja uudet mahdollisuudet?

Käsittelen esityksessäni liikenteen muutoksen muodostamaa kokonaisuutta eri toimijoiden näkökulmasta, tuoden esille sekä aurinkoisia että varjoisia elementtejä. Esitys perustuu havaintoihin,

jotka ovat kertyneet maaseutupolitiikkatyössä ja maaseudun kehittämistyössä kolmen eri hankkeen myötä vuodesta 2014 lähtien. Viimeisin näistä on

parhaillaan käynnissä oleva valtakunnallinen tiedotushanke ”Maaseudun kuljetusten ja liikkumisen digiboksi”.

Jenni Eckhardt, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

LIKKUMISPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN MAASEUDUN NÄKÖKULMASTA

Esitys perustuu hankkeeseen ”Liikkuminen palveluna – konsepti maaseudun elinkeinojen ja palveluiden kehittämisen edistäjänä”, joka on ajanjaksolla 5/2016 - 6/2017 toteutettu maa- ja metsätalousministeriön Mäkerä-rahoitteinen hanke. Esitys sisältää maaseudun liikkumisen SWOT:n ja haasteet sekä tavoitteet ja hankkeessa määritellyn maaseudun liikkumispalveluiden vision. Lisäksi esitetään maaseudun liikkumispalveluiden liiketoimintamalli.

Hankkeen menetelmänä olivat kirjallisuuskatsaus, haastattelut (30 kpl) sekä työpajat. Alueellisia työpajoja järjestettiin neljällä paikkakunnalla, kaksi kussakin: ensimmäisessä työpajassa pohdittiin alueellista liikkumispalveluiden visiota/tavoitetilaa, ja toisessa mitkä ovat tarvittavat toimijat ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankkeen alustavat tulokset esitettiin valtakunnallisessa työpajassa, jossa jatkotyöstettiin ja validoitiin tulokset sekä luotiin visio.

Maaseudun liikkumispalveluiden visioksi määritettiin: ”Turvata kaikille hyvinvoinnin kannalta riittävät liikkumispalvelut ja saavutettavuus kustannustehokkaasti asianmukaisella palvelutasolla”. Maaseudun liikkumisen kannalta tunnistettiin lukuisia haasteita, mm. toimijoiden siiloutuneisuus ja liikkumispalveluiden kysynnän epätasaisuus ja vähäinen tarjonta maaseudulla. Ehdotus maaseudun liikkumispalveluiden liiketoimintamallista on PP(P)P eli Public-Private-(People-)Partnership-liikkumispalvelurajapinta, joka toimii yhden luukun periaatteella asiakkaan suuntaan.

Maaseudun erityispiirteet tulisi huomioida valtakunnallisessa kehityksessä. Tiivistä yhteistyötä tarvitaan niin organisaation sisällä kuin organisaatioiden välillä, sekä julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Myös kokeilukulttuuria tulisi edistää, ja tietoa parhaista käytännöistä levittää.

Lasse Nykänen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

MAASEUDUN LIKKUMISEN JA LIKENTEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Esitys keskittyy maaseudun liikkumisen SWOT-analyysin keskeisiin tuloksiin, joista korostetaan maaseudun kehittämisen mahdollisuuksia ja haasteita muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä. Mahdollisuuksia ja haasteita konkretisoidaan case-tapausten ja esimerkkien avulla, joita hankkeissa on kartoitettu.

Mahdollisuuksissa korostuu yhteistyö, paikallistuntemus, omavaraisuus ja osa-aikainen yrittäjäisyys. Haasteissa puolestaan toiminnan siiloutuneisuus ja resurssien vähyys sekä markkinoiden hyvin rajallinen koko asettavat suurimmat haasteet liiketoimintalähtöiselle kehitykselle. Haasteet käännet-

täessä mahdollisuuksiksi, maaseudun ominaispiirteet kaupunkeihin verrattuna nousevat kehityksen keskiöön. Maaseudun asukkaille tyypillinen omatuomisuus ja luotto naapureihin on selvästi eri tasolla kuin kaupungeissa, mikä varmasti osittain johtuu maaseudun pienemmästä asukasmäärästä ja asumiseen liittyvästä väljemmästä tilasta sekä rajallisesta palvelutarjonnasta.

Esityksen tarkoituksena on esimerkkien kautta avata mahdollisuuksia maaseudun liikenne- ja liikkumiskäytönsuunnitelmien kehittämiseksi ja näin ollen edistää ja kannustaa toimijoita kehittämään yhteiskunnan kannalta kestävää toimintaa. Uudistuva

lainsäädäntö ja digitalisaation mahdollistamat uudet toimintatavat tarjoavat maaseudun toimijoille tilaisuuden toteuttaa moniosaamistaan paikallistuntemusta hyödyntäen.

Esitys pohjautuu ensisijaisesti hankkeeseen ”Liikkuminen palveluna – konsepti maaseudun elinkeinojen ja palveluiden kehittämisen edistä-

jänä”, joka toteutettiin 5/2016 - 6/2017 maa- ja metsätalousministeriön Makera-rahoituksella. Lisäksi esityksessä hyödynnetään tutkijan keräämää tietoa ja ymmärrystä Pirkanmaalla toteutetusta PIHKA-hankkeesta ja Trafín Vastuullisuusmalli-hankkeiden aikana kerätystä tiedosta maaseudun liikkumis- ja liikenneratkaisuihin liittyen.

Maarit Sireni, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

KESTÄVÄN LIKKUMISEN TASA-ARVOKYSYMYKSIÄ MAASEUDULLA

Naisten ajokortittomuus ja autottomuus sekä puutteet julkisen liikenteen toimivuudessa on tunnistettu erääksi sukupuolten välisen tasa-arvon edistymisen esteeksi monilla Euroopan maaseuduilla. Liikkumisen vaikeus rajoittaa naisten työssäkäyntiä ja yhteiskunnallista osallistumista, kun puolestaan liikkumisen esteiden purkaminen voi avata uusia mahdollisuuksia työmarkkinoilla ja vahvistaa samalla naisen asemaa perheen sisällä. Väestön vaurastuessa erot maaseudulla asuvien naisten ja miesten liikkumisessa näyttävät kuitenkin yleensä kaventuvan. Suomessa kahden tai useamman henkilöauton kotitalouksien osuuden kasvu tarkoittaa käytännössä lisäystä etenkin naisten autoilukilometreissä.

Pohdin maaseutumääntieteen ja feministisen maantieteen tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvassa esityksessäni, onko liikkumisen eriarvoisuuteen

liittyvät ongelmat maaseudulla ratkaistu naisten autoistumisen myötä. Tarkastelen myös sitä, millaisia uudenlaisia tasa-arvokysymyksiä sisältyy tavoitteisiin edistää kestäviä liikkumistapoja ilmastomuutoksen hillitsemiseksi: keiden toimesta kestävät liikkumistavat määritellään ja millaisia eroja nämä määritelmät tuottavat eri ihmisryhmien välille?

Sukupuolen lisäksi yksilöiden liikkumista ja kulkumuotoja koskeviin valintoihin vaikuttavat useat muut tekijät kuten esimerkiksi asuinpaikka, koulutus ja taloudellinen asema. Edellä mainitut tekijät voivat vaikuttaa myös siihen, millaisia seurauksia ilmastomyönteisellä kulutaparemontilla on yksilön työllistymiseen, osallistumiseen, osallisuuteen ja elämänhallintaan. Esitykseni lopuksi pohdin, millaista eriarvoisuutta voi sisältyä syrjäytymiseen kestävästä liikkumisesta.

Tuomo K. Kinnunen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

YLLÄS AROUND PILOTOINNIN VAIKUTTAVUUSTUTKIMUS

Ylläs Around -pilotissa on tutkittu ja kokeiltu Yläkesän matkailualueella matkailijoiden tarpeisiin räätälöityä uudenlaista ympäristöystävällistä, kustannustehokasta ja turvallista liikkumisen palvelua. Ylläs Around -liikkumispalvelun vaikuttavuusarviointi koskettaa menneitä talvisesonkeja, erityisesti talvisesonkia 2016–2017. Raporttiin on tutkittu hankkeen vaikuttavuutta liiketoiminnallisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta, palvelun haasteita ja kehitysehdotuksia. Vaikuttavuustutkimusta varten toteutettiin kaksi kyselytutkimusta, palvelun

käyttäjille (N=20) sekä liikennöitsijöille (N=4). Kyselytutkimuksissa selvitettiin käyttäjien ja liikennöitsijöiden kokemuksia palvelusta ja sovelluksesta sekä kehitysideoita jatkoa varten. Lisäksi tutkijoiden käytössä oli Ylläs Around -palvelun käyttödata. Käyttäjät olivat pääasiassa tyytyväisiä Ylläs Around -palveluun kokonaisuutena.

Yhtenä osana tätä vaikuttavuustutkimusta tehtiin kv. vertailua kahteen MaaS-kokeiluun: 1) UbiGo-palvelukokeiluun Göteborgissa sekä 2) SMILE-pilottiin Itävallassa. Kaikkien kolmen ko-

keilun vaikutukset ovat samansuuntaisia, ja indikoivat julkisen liikenteen lisääntyvää käyttöä sekä oman auton vähentyvää käyttöä. Nämä kokeilut eivät johtaneet liiketoiminnallisesti kannattavaan toimintaan, mutta osoittivat ratkaisun toimivuuden ja käyttäjien heräämässä olevan kiinnostuksen. Ylläs Around -konseptin luonne on selkeästi ollut edelläkävijänä liikkumispalvelujen tuomisessa turismin pariin ja Ylläksen alue on toiminut hyvänä pilotointikenttänä. Toimivan konseptin ja tietojärjestelmän

luomisessa on kuitenkin syytä pitää vahvasti mukana ajatus toiminnan lähtökohdasta pyrkiä laajentamaan ympäröiville alueille ja esimerkiksi tukemaan koko Lapin alueen matkailua. Kehityksessä on oleellisena osana myös pitää silmällä konseptin kehittämistä sovellettavaksi yli liiketoimintarajojen. Mahdollisia kehityssuuntia on useita, ja toteutetun pilotoinnin lopullinen vaikuttavuus selviää vasta tulevien vuosien myötä.

Susanna Anttila, Etelä-Pohjanmaan liitto
Tanja Aronsen ja Sanna Valkosalo, EPTK
Pasi Lamminluoto, Pohjois-Karjalan liitto

MAMBA – HARVAAN ASUTTUIJEN ALUEIDEN SAAVUTETTAVUUDEN TUKEMINEN

Väestörakenteen muutokset sekä rajallinen julkinen rahoitus vaarantavat Itämeren alueen harvaan asutuilla maaseutualueilla palvelujen saatavuutta, edistäen näin osaltaan urbanisaatiota. Tähän monien Itämeren alueiden kohtaamaan haasteeseen on tarkoituksenmukaista etsiä ratkaisuja yhdessä.

Kansainvälisessä MAMBA-hankkeessa haetaan vastauksia näihin kysymyksiin; kuinka turvata riittävät ja monipuoliset palvelut harvaanasutuilla alueilla ja säilyttää alueet elinvoimaisina.

Hankkeen tavoitteena on edistää harvaan asuttujen alueiden saavutettavuutta lisäämällä kuljetusalan toimijoiden ja päättäjien kapasiteettia vastata taloudellisiin ja demografisiin haasteisiin. Tähän tavoitteeseen pyritään tarkastelemalla palvelujen tuottamista ja järjestämistä eri näkökulmista sekä paneutuen ihmisten liikkumiseen palvelujen äärelle että palvelujen tuomiseen ihmisille. Uudenlaisella yhtenevällä näkökulmalla pyritään parantamaan liikkuvuusrakenteiden integroimista. Hankkeen aikana kehitetään liikkumisratkaisuja, joiden myötä perinteisesti toisistaan erillään toimivia kuljetus-

ja liikennemuotoja pyritään yhdistelemään uusilla tavoilla. Hankkeen tuloksena luodaan alueellisia ja paikallisia Liikkuvuuskeskuksia (Mobility Centres) Itämeren alueen yhdeksälle eri alueelle, joihin kaikkiin on vaikuttanut väestörakenteen muutos, karuus ja muut sosioekonomiset haasteet.

Uusia liikenneratkaisuja kehittämällä edistetään ja tuetaan kuljetuksista ja liikkumisesta riippuvaisten palvelujen saavutettavuutta erityisesti harvaanasutuilla maaseutualueilla. Hankkeen aikana syntyy myös mm. innovatiivisten liikenneratkaisujen tietokanta, jonka kautta jaetaan tietoa ja kokemuksia uusista innovaatioista. Lisäksi hankepartnerit laativat yhteisiä suosituksia päättäjille. Hanketta toteutetaan vuosina 2017–2020 ja rahoitetaan EU:n Interreg Baltic Sea Region -ohjelmasta. 15 hankepartneria kuudesta Itämeren alueen maasta (Tanska, Saksa, Puola, Latvia, Suomi ja Ruotsi) tekee hanketta yhteistyössä yritysten, päättäjien yhteistyöorganisaatioiden ja alueiden asukkaiden kanssa.

Mari Voutilainen, Joensuun seudun Leader -yhdistys

KYLILTÄ FIKSUSTI LIIKKEELLE OUTOKUMMUSSA

Maaseudulla liikennetarve on erilainen kuin kaupungeissa tai lähiöissä. Kestävää liikkumista edistetään usein taajamissa, vaikka liikkuminen on yhtä tärkeää myös taajamien ulkopuolella.

Joensuun seudun Leader -yhdistys ja Outokummun kaupunki pohtivat liikkumista yhdessä kolmen kyläryppään kanssa vuoden 2018 ajan. Kartoitamme kylillä liikkuvat julkiset palvelut, mietimme yhdessä erilaisia liikkumisen vaihtoehtoja ja ideoimme yhdessä sopivia kestävästä liikkumisen käytäntöjä. Haluamme liikkua taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla, lisätä hyvinvointia ja turvallisuutta sekä edistää kylien elinvoimaa asuin- ja työpaikkana. Hanke on saanut valtion liikkumisen ohjausavustusta.

Liikkuminen, liikenne ja matkat ovat myös yhteisöllistä toimintaa – emme ole yksin liikenteessä. Siksi lähestymme liikkumista lähiyhteisöjen, kyli-

en kautta. Oman lähiyhteisön merkitys korostuu etenkin maaseudulla ja ratkaisut kestävästä liikkumiseen ovat hyvinkin paikallisia, omasta lähiyhteisöstä riippuvaisia. Hankkeessa järjestetään kaikille avoimia kylätapahtumia, joissa yhdessä asukkaiden kanssa kartoitetaan nykytilanne ja liikkumisen vaihtoehtot. Lisäksi tapahtumissa käsitellään yhteisömenetelmin miten ja mitä kyytejä voidaan yhdistää, miten matkoja voidaan käytännössä kettuttaa, voisiko esimerkiksi sähköavusteinen polkupyörä korvata vaikkapa kakkosauton ja olisiko yhteiskäyttöautot yksi liikkumisen mahdollisuus.

Yhteisökehittämisen työkalujen avulla pohdimme kylien kanssa lisäksi yhdessä, muuttuuko tarve liikkumiseen, kasvaako liikennemäärä tulevaisuudessa, muuttuvatko liikkumisen tavat, mitä taksilainsäädännön muutos tuo tullessaan ja mitä liikkumisen digitaalisuus tarkoittaa.

TYÖRYHMÄ 4: UUDISTUMISKYKY ALKUTUOTANNOSSA

Kokoontuu torstaina. Cultiva, 1. krs, Kansalaisopiston luokka 1031

Työryhmäkoordinaattori: Hilikka Halla, Turun yliopisto, kauppakorkeakoulu

Työryhmän viisi esitystä kuvaavat alkutuotannon uudistumista eri näkökulmista ja eri aikakausina. Esityksille yhteistä on pyrkimys kuvata tai selittää alkutuotantoyrityksen toiminnan muuttumista sekä muutokseen johtavia ulkoisia ja sisäisiä ajureita. Yhteistä esityksille on myös yrittäjän kyvykkyyden ja toimijuuden merkitys hänen tekemissään päätöksissä ja niiden toimeenpanossa. Olosuhteet ja maatalouden rooli ovat vaihtuneet eri aikakausina, mutta jo 1700-luvun isojaon pöytäkirjoista voidaan havaita eri talonpojilla olleen erilainen halu ottaa riskejä ja nähdä vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Tämän päivän maatilayrittäjä pysyy kilpai-

lukykyisenä dynaamisten yrittäjäominaisuuksien avulla, liittyvätpä nämä ominaisuudet kykyyn uudistaa viljelykasvien valikoimaa tai muokata koko liiketoiminnan konsepti maantieteellisestä sijainnista riippumattomaksi. Kilpailukyky tehdään arjen prosesseissa.

Ryhmässä kuullaan uusia menetelmiä ihmiselle ja naudalle kestävästä ja turvallisista toimintatavoista. Perinteisen peltoon ja kotieläimiin perustuvan ruoantuotannon ohella tutkitaan vähemmän ympäristöä kuormittavia tapoja ravita ihmiset. Solumaatalous antaa mahdollisuuksia, mutta luo myös uutta tutkimustarvetta eri tieteenaloille.

Kirsi Laine, Turun yliopisto

MUUTOSHALUKKUUTTA JA RISKIEN KARTTAMISTA - VILJELIJÄT JA ISOJAKO

Maatalouden toimintaympäristön muuttuessa viljelijöiden toimijuus on keskeisessä roolissa. Miten viljelijät muutokseen suhtautuvat ja miten he itse muutosta ohjaavat, ovat muutoksen vaikutusten kannalta oleellisia kysymyksiä. Ruotsin ajan lopulla maassamme ryhdyttiin toteuttamaan suurta maanomistuksen rakenteen muutosta, isojakoa. Tarkastelen esitelmässäni isojaon toteuttamista Ruotsin ajan lopulla (1757–1808) Huittisten, Loimaan, Marttilan ja Pöytyän pitäjissä viljelijöiden asennoitumisen ja toiminnan näkökulmasta.

Tutkimuksen pääasiallinen lähdeaineisto koostuu isojaon toimittamisen yhteydessä syntyneistä asiakirjoista ja kartoista. Viljelijöiden asenteiden, toiveiden ja toimijuuden tarkastelussa tärkein lähde ovat pöytäkirjat, joihin on kirjattu toimituksen eteneminen ja sen yhteydessä käydyt keskustelut. Pöytäkirjoista esiin nousevat perustelut tekevät näkyviksi asioita, jotka olivat merkityksellisiä tuon ajan viljelijöille ja jotka eivät välttämättä ole pääteltävissä tämän päivän kokemuksella.

Tutkimustulokset osoittavat, että viljelijät – olivat he sitten talonpoikia tai säätyläisiä – eivät olleet yhtenäinen ryhmä, vaan jokainen viljelijä tarkasteli uudistusta oman maatilansa ja toimeentulonsa näkökulmasta. Viljelijät voidaan kuitenkin jakaa toimintansa perusteella kahteen ryhmään. Toiset halusivat varmistaa tasaisen toimeentulon ilman ylimääräisiä kustannuksia tai riskejä. Sen sijaan osa maanomistajista hyväksyi väliaikaiset hankaluudet, jos he uskoivat saavuttavansa pitkällä tähtäimellä merkittävän edun.

Vaikka Ruotsin ajan viljelijöiden arkipäivän toiminta ja siihen liittyvät ongelmat eivät vertaudu tämän päivän viljelijän arkeen, muutokseen liittyvät toimintamallit ovat vertailukelpoisia. Esimerkiksi nykyisin käytävässä keskustelussa tilusjärjestelyjen tarpeesta esiintyy samalla tavoin rakentuvia argumentteja kuin yli kaksisataa vuotta sitten isojaon yhteydessä.

Helka Kalliomäki ja Hilikka Halla, Turun yliopisto, kauppakorkeakoulu
Terhi Suojala-Ahlfors ja Vilja Varho, Luonnonvarakeskus

MAANTIETEELLINEN NÄKÖKULMA SUOMALAISEN PUUTARHASEKTORIN UUDISTUMISEEN: ETÄISYYKSISTÄ VERKOSTOIHIIN JA ALUSTOIHIIN

Ympäröivän maaseudun tehtävänä on ollut tuottaa kaupungille ruokaa. Tämä alueiden välinen työnjako on muuttunut. Kehittyvät teknologiat ja digitalisaatio haastavat perinteisiä käsityksiä puutarhaliiketoiminnan toimintaympäristöstä. Analysoimme artikkelissa suomalaisen puutarha-alan viimeaikaista kehitystä ja tulevaisuuden näkymiä maantieteellisestä näkökulmasta: miten puutarhala kehittyy suhteessa aluerakenteessa tapahtuviin muutoksiin ja kaupungistumisen trendiin? Miten verkostoituminen ja digitalisaatio muuttavat alan kehitystä maantieteellisestä näkökulmasta? Miten liiketoiminnan maantieteessä tapahtuvat muutokset tulisi huomioda puutarha-alan tulevassa kehittämisessä? Analyysissa tukeudutaan maantieteellisen tutkimuksen lähtökohtiin, missä tilakäsitys jaetaan kolmeen kategoriaan: absoluuttiseen, relatiiviseen ja relationaaliseen. Absoluuttinen tilakäsitys viittaa kilometreinä mitattavissa olevaan ymmärrykseen tilasta fyysisenä paikkana, jossa asiat tapahtuvat. Relatiivinen käsitys tarkastelee asioita ja toimijoita suhteessa toisiinsa: yrityksen

liiketoimintaa ei voida tarkastella irrallaan verkoston muista toimijoista. Relationaalinen tilakäsitys vie verkostomaisen tilakäsityksen ajatusta vieläkin pidemmälle: tilaa tuotetaan nimenomaan verkostomaisen toiminnan kautta. Tästä näkökulmasta esimerkiksi alustatalous luo tilaa yhteiselle toiminnalle. Maantieteellisellä tilalla on yhä vähemmän merkitystä.

Analysoimme puutarha-alan kehitystä Luonnonvarakeskuksen ja Turun yliopiston Voimakas-hankkeessa 2015–2017 kerättyjen aineistojen avulla. Tutkimusaineistona käytämme hankkeessa tehtyjä yritys- ja sidosryhmähaastatteluja sekä työpajoista kerättyjä materiaaleja. Alustavassa analyysissä tunnistettiin fyysisen sijainnin edelleen vaikuttavan puutarhayritysten sijoittumiseen, mutta sijainnin valintaperusteena on yhä useammin asiakkaiden ja verkostokumppaneiden saavutettavuus sekä tarvittavat erityisresurssit. Fyysisten etäisyyksien rinnalla alan uudistumista puntaroidaan yhä enemmän verkostomaisen ja alustapohjaisen liiketoiminnan edellytysten näkökulmasta.

Hanna L. Tuomisto ja Toni Ryyänen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

AGROEKOLOGISET SYMBIOOSIT JA SOLUMAATALOUS: YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET, EETTINEN KESTÄVYYS JA YHTEISKUNNALLINEN HYVÄKSYTTÄVYYS

Maatalous ja erityisesti kotieläintuotanto ovat merkittäviä ympäristön kuormittajia. Tässä tutkimushankkeessa tarkastellaan mahdollisuutta vähentää maatalouden ympäristökuormitusta agroekologisten symbioosien (AES) ja solumaatalouden avulla.

AES:t hyödyntävät kasvituotannossa luonnonmukaisen viljelyn periaatteita, joissa ravintoaineita kierrätetään tehokkaasti. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä vähennetään ennaltaehkäisevillä menetelmillä ja maaperän laatua parannetaan kerääjäkasveilla ja monipuolisilla viljelykierroilla. Ravinteiden kierrätystä tehostetaan tuottamalla biokaasua viherlannoitusnurmesta sekä kerääjäkasveista. Tuotettu biokaasu voidaan hyödyntää muun muassa elintarviketuotannon ja solumaatalouden energian lähteenä.

Solumaataloudessa hyödynnetään kudos- ja soluviljelyteknologioita maataloustuotteiden tuotantoon. Kudosviljelyteknologian avulla voidaan tuottaa lihaa viljelemällä eläimen lihassoluja ravinneliuoksessa. Soluviljelyteknologioilla voidaan tuottaa myös elintarvikkeiden raaka-aineina käytettäviä proteiineja, kuten maidon tai kananmunan valkuaisen proteiineja.

Tutkimushankkeessa mallinnetaan AES:n ja solumaatalouden ympäristövaikutukset tavanomaiseen maatalouteen verrattuna. Lisäksi hankkeessa selvitetään maanviljelijöiden halukkuutta siirtyä AES:n mukaisiin viljelymenetelmiin sekä tarkastellaan kuluttajien mielikuvia ja halukkuutta käyttää solumaatalouden menetelmin tuotettuja elintarvikkeita.

Alustavat havainnot osoittavat, että AES:lla ja solumaataloudella voidaan vähentää maatalouden haitallista ympäristökuormitusta. Solumaatalouden mahdollisuudet ovat ravitsemuksellisesti terveellisempien elintarvikkeiden tuottamisessa, eläintautien ja haitta-aineiden vähentämisessä ja eettisesti kestävässä proteiinien tuotannossa.

Haasteet liittyvät mm. tuotantoteknologiaan ja sen skaalaamiseen, lopputuotteiden hintaan ja niiden yhteiskunnalliseen hyväksymiseen. AES:n ja solumaatalouden aktiivinen hyödyntäminen tarjoavat uusia mahdollisuuksia myös maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseen.

Hannele Suvanto ja Merja Lähdesmäki, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
Jarkko Niemi, Luonnonvarakeskus

YRITTÄJÄT USKALTAVAT RISKEERATA – MAATALOUSYRITTÄJIEN YRITTÄJYYSOMINAISUUKSIEN VAIKUTUKSET VALKUAISKASVIEN VILJELYPÄÄTÖKSIIN

Tutkimus on osa Tuota Valkuaista! –hanketta, jonka tavoitteena on kotimaisen valkuaiskasvituotannon lisääminen ja tuotannon parantaminen sekä valkuaiskasvimarkkinoiden kehittäminen. Tutkimuksessamme keskityimme yrittäjyysominaisuuksien ja taustatekijöiden vaikutuksiin viljelystrategisissa päätöksissä. Tavoitteenamme oli tutkia millaiset maatalousyrittäjät viljelevät valkuaiskasveja (öljykasvit ja palkokasvit).

Nykyään maanviljelijöiltä vaaditaan enenevässä määrin yrittäjämäisyyttä sekä moninaisia kykyjä kehittää ja johtaa maatilaa. Maatalousyrittäjät nähdään talonpoikaisuusihanteen ylläpitäjinä, mutta heiltä edellytetään samaan aikaan normaalia kilpailukykyistä yrittäjyyttä. Valkuiskasvien viljelyn oletetaan olevan riskialttiimpaa verrattuna perinteisiin viljoihin, joten yrittäjyyden tutkimuksen kontekstina se on mielenkiintoinen. Yrittäjyysominaisuuksina tunnistettiin mm. riskinottaminen, innovatiivisuus ja kasvuhaluus. Toisaalta haluttiin tutkia syvällisemmin myös yksilön kyvykkysolettamuk-

sia eli pystyvyysodotusta (uskoa omiin kykyihin ja uskoa positiiviseen kehittymiseen) sekä uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Aineisto kerättiin kyselytutkimuksella. Kyselyyn vastasi reilu 300 valkuaiskasveja viljelevää ja ei-viljelevää maatalousyrittäjää Etelä-Pohjanmaalta ja Keski-Suomesta.

Tulokset osoittavat, että mitä suurempi tilan koko, sitä todennäköisemmin maatalousyrittäjä on innovatiivinen, riskinottaja ja kasvuhaluinen. Myös nuorehkot maatalousyrittäjät (30-39 vuotta) ovat innovatiivisempia, mutta myös pessimistisempiä omia vaikutusmahdollisuuksiaan kohtaan verrattuna vanhempiin viljelijöihin. Yrittäjyysidentiteetti vaikuttaa olennaisesti valkuaiskasvien viljelyyn, sillä öljykasveja viljelevät ovat 1,5 kertaa ja palkokasvien jopa kaksi kertaa todennäköisemmin innovatiivisia, riskinottajia ja kasvuhaluisia verrattuna muihin viljelijöihin. Keskeisenä tuloksena voidaan nostaa esiin se, että dynaamisia yrittäjyysominaisuuksia vaaditaan, jotta suomalainen maanviljely pysyy kilpailukykyisenä ja muutosjoustavana.

Gun Wirtanen ja Hannele Suvanto, University of Helsinki
Kimmo Nissinen, Sedu

PRACTICAL MEASURES FOR IMPROVING RESULTS AT DAIRY FARMS

The aim of the on-going information project “Working methods in improving results at dairy farms” is to provide practical information in quality management at the dairy farms including animal welfare and animal disease treatment. The project was started with a series of interviews with dairy farmers and employees on training needs. Thereafter a survey was sent to experts in the dairy farm chain. The training themes were finalized in an idea brainstorming workshop with invited experts. The three seminars and two demo days have been arranged 4-5 times in the milk provinces Southern Ostrobothnia, Ostrobothnia, Central Ostrobothnia, Northern Ostrobothnia and Pohjois-Savo. The first seminar dealt with hoof and udder health and the second with care of newborn calves. The topics of the tailor-made training sessions at the demo days were hoof care, feed quality, oestrus or heat and animal welfare. In the demo day sessions theoretical knowledge and practical training were combined. At the moment there are 15 informative videos pub-

lished in Finnish, Swedish, English and Russian. The videos deal with animal welfare, udder health, mastitis, testing of antibiotic residues and somatic cells, udder cloths, milking equipment and milking, work in the cowshed, cleaning the pens etc. There will also be videos on reconstruction work in a cowshed. Links to useful material published on internet will be listed. A control tool for self-studies will be developed. This compiled web-based material will support and enable dairy farm employees to carry out self-studies in relevant topics. The questionnaire will enable dairy farmers to check that the workers have understood obtained information correctly. The online tools - training material from seminars and demo days, educational videos and questionnaires for level skill testing - with information on cost-effective working methods are aimed for own labour forces as well as employed workers - both domestic and foreign workers. The compiled material will be freely available also after that the project is completed.

TYÖRYHMÄ 5: MAASEUDUN JA KAUPUNGIN MONIMUOTOISET SUHTEET

Kokoontuu torstaina. Cultiva, 3. krs, neuvotteluhuone Lähde 3032

Työryhmäkoordinaattori: Torsti Hyyryläinen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Erilaiset kaupungit ja maaseudut ovat monimuotoisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Maaseudun ja kaupungin suhde voi itsessään olla tutkimuksen kohde. Toisaalta lähes mihin tahansa inhimillisen elämän ilmiöön voidaan ottaa maaseutu-kaupunki-näkökulma. Mitä pysyviä ja muuttuvia piirteitä maaseutujen ja kaupunkien suhteissa voidaan havaita? Työryhmässä esitellään tutkimuksia, joissa maaseutu jäsentyy suhteessa kaupunkiin ja päinvastoin. Aihetta lähestytään käytännön vuorovai-

kutuksen, kuten esimerkiksi vapaa-ajan asumisen ja markkinoiden näkökulmasta. Lisäksi suhdetta tarkastellaan kielen muutoksen ja maaseutu-sanankonstruoitumisen kautta. Työryhmässä pureudutaan kriittisesti maaseudun tai kaupungin käsitteiden määrittelyyn. Voitaisiinko nämä käsitteet korvata politiikassa ja kehittämisessä osuvammilla termeillä? Onko viimeaikainen maaseutututkimus tuonut jotain oleellista uutta maaseudun ja kaupungin suhdetta jäsentäviin keskusteluihin?

Olli Rosenqvist, Jyväskylän yliopisto

MAASEUTU JA KAUPUNKI KESTÄVÄSSÄ YHTEISKUNNASSA

Tarkoituksenani on hahmotella sellaista maaseudun tai maaseutumaisuuden käsitettä, jonka avulla ihmisen maaseutumainen oleminen voitaisiin nähdä elintärkeänä osana kestävästä yhteiskunnallista kehitystä. Tällaista tarkastelua ei voi tehdä ottamatta kantaa kaupungin määrittelyyn. Nykyisellään maaseutu ja kaupunki ovat tyhjiä poliittisia käsitteitä, jotka kuka tahansa ja missä tahansa oleskeleva toimija voi halutessaan ja haluamallaan tavalla ottaa pyrkimystensä keppihevoseksi. Sisällöttömiin käsitteiden varassa tapahtuva valtakamppailu kuulostaa tehottomalta tavalta viedä eteenpäin kestävästä yhteiskunnallista kehitystä. Tehokkaampaa ja reilumpaa olisi puhua asioista niiden oikeilla nimillä eli puhuttaisiin esimerkiksi aluekehittämisestä, luonnonvara-alan kehittämisestä tai osaamisen kehittämisestä.

Se miksi maaseutu ja kaupunki ovat nykyisellään tyhjiä poliittisia käsitteitä, juontuu tilan puutteellisesta käsitteellistämisestä. Ongelmana on tilan samastaminen fyysiseen eli maantieteelliseen

tilaan. Tosiasiassa tila on fyysisen tilan lisäksi abstraktio, sosiaalinen konstruktio, joka on olemassa irrallaan fyysisestä tilasta. Käytännössä maaseutua ja kaupunkia määriteltäessä tilan monimerkityksisyyttä ei oteta huomioon. Viime kädessä maaseutu ja kaupunki näyttäytyvät pelkästään fyysisinä tiloina. Tällainen määrittely jättää helposti maaseudun kehittämisen maaseutualueilla asuvien tehtäväksi ja kaupunkien kehittämisen kaupunkialueilla asuvien tehtäväksi. Tässä joudutaan harhateille, sillä tämän päivän ihmistä voidaan luonnehtia monitoimiseksi ja monitoimipaikkaiseksi. Hän kantaa mukanaan sekä maaseutua että kaupunkia.

Laajentamalla maaseudun ja kaupungin käsitteisisältöjä pelkästään fyysisestä tilasta abstraktien tilojen suuntaan maaseudun ja kaupungin määrittely saadaan kaikkien maalaisten ja kaupunkilaisten yhteiseksi asiaksi. Tilan monipuolisen ymmärtämisen kautta on mahdollista päästä hahmottelemaan maaseudulle ja kaupungille kestävästä yhteiskunnallista roolia.

Manu Rantanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

HUVILAIN HERROISTA HYÖDYNNETÄVIKSI VAPAA-AJAN ASUKKAIKSI: MONIPAIKKAINEN ASUMINEN LÄNSI-SAVO JA MAASEUDUN TULEVAISUUS -LEHDISSÄ

Eliitin huvilaharrastuksen kehittyessä koko kansan kesämökkeilyksi ja edelleen moderniksi vapaa-ajan asumiseksi ovat monipaikkaisten asukkaiden suhteet paikallisiin asukkaisiin, päättäjiin ja yrityksiin saaneet erilaisia painotuksia. Samalla maatalousyhteiskunta on muuttunut hyvinvointi- ja kulusyhteiskunnaksi. Saaristo-, maaseutu- ja maatalouspolitiikka ovat erityisesti 1990-luvulta alkaen asettaneet kulutuskeskeiseen vapaa-ajan asumiseen paljon toiveita.

Tutkimuksessa tarkasteltiin monipaikkaiseen asumiseen liittyvää lehtikirjoittelua ja selvitettiin, minkälaisia odotuksia monipaikkaisiin asukkaisiin on kohdistunut ja minkälaisiin subjektipositioihin heidät on julkisissa diskursseissa eri ajanjaksoina asetettu. Tekstejä lähestyttiin konstruktivistisesta näkökulmasta tutkien miten erilaisten käsitteiden ja ajatuskehysten avulla eri aikoina on rakennettu sosiaalista todellisuutta. Aineistona olivat Kansalliskirjaston digitoimat Länsi-Savo ja Maaseudun Tulevaisuus -lehdet ensimmäisistä julkaistuista numeroista aina vuoteen 2013 saakka.

Aluksi tutkimuksessa analysoitiin kvantitatiivisesti eri monipaikkaisten asukkaiden nimitysten yleisyyttä eri aikoina. Tämän jälkeen kerättiin monipaikkaista asumista eri aikoina kuvaavat artikkelit, luettiin ne läpi ja erotettiin tarkempaan diskurssi-analyysiin 480 artikkelia, joista osa oli muun muassavitsejä ja ilmoituksia. Ne luokiteltiin keskeisiin teemoihin kontekstien perusteella ajanjaksoittain. Kaikki monipaikkaisuutta käsittelevät pääkirjoitukset (54 kpl) käytiin läpi subjektiasemien rakentumista analysoiden ja ns. pysäytettyinä kertomuksina.

Kunnat ovat olleet kehittämistoimien keskeisiä toteuttajia. Pyrkimyksenä on ollut saada mökkeilijöistä paitsi asiakkaita yrityksille, myös viestinviejä maaseudun ja kaupunkien välille sekä kehittäjiä ja muuttajia mökkipaikkakunnille. Keskeisiä löydettyjä diskursseja olivat: maalaisten ja kaupunkilaisten väliset suhteet, viranomaisten sääntelypuhe, maaseutupoliittinen puhe ja kuluttajakeskeinen monipaikkainen asuminen. Löydettyistä diskursseista kuluttajakeskeinen monipaikkainen asuminen on nykyisin valtdiskurssin asemassa.

Jouni Kaipainen, Jyväskylän yliopisto

OSALLISUUS KAUPUNKIKESKUSTOJEN JA KYLÄKAUPPOJEN PELASTAJANA

Kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen myötä tapahtuneet ostosiirtymät hypermarketteihin ja kauppakeskuksiin ovat kohtalokkaita sekä pienten kaupunkien kauppakaduille että kyläkaupoille. Yhteisen uhan ohella näitä paikkoja yhdistää myös vastatoimien ja selviytymiskeinojen samankaltaisuus. Molemmat tarvitsevat yhteisön sitoutumista kauppatyyppien pelastamiseen. Käytännössä puhutaan vapaaehtoistyöstä, ostouskollisuudesta ym toimista.

Muutosjoustavuus ei siten tarkoita, että alue ulkoisen sokin jälkeen palaa takaisin alkutilaansa. Kaupunkien keskustoissa kauppaliikkeiden sulkeminen johtaa yleensä uudenlaisen viihtymistä korostavan konseptin luomiseen. Kun asiakkaat käyt-

tävät laajasti erilaisia palveluja, he myös viiptyvät pitkään ja rahankäyttö kasvaa. Keskustan uusi ilme ei silti synny, jos kolmatta ja neljättä sektoria, kuntaa ja kiinteistöjen mahdollisesti ulkoisia omistajia ei saada mukaan yhteiseen ponnistukseen.

Kyläkauppa elää ostouskollisten varassa. Monesti talkootyötäkin tarvitaan avuksi jossain elinkaaren vaiheessa. Kyläläisten kokoontumispaikkana kauppa voi saada uusia merkityksiä ja käyttäjiä, jotka tukevat perinteistä vähittäiskauppaa.

Teoreettista pohdintaa ja kirjallisuuskatsausta täydentää keväällä 2017 kerätty edustava lomakekysely. Aineisto on kerätty Kokkolan, muun Keski-Pohjanmaan maakunnan, Pietarsaaren seutukunnan ja Kalajokilaakson alueilta. Kysely kertoo,

kuinka moni ja missä määrin ihmiset ostavat netistä erilaisia tuotteita. Kokkolan vetovoimaa ja tulevaisuutta kaupunkikaupunkina hahmotellaan. Lähi-alueet poikkeavat sen suhteen, mitä niiden asukkaat haluavat maakuntakeskukseksi.

Teoreettisesti ja käytännössä kaupunki ja maaseutu eivät ole kaupan suhteen niin erilaisia kuin ne tavallisesti esitetään. Kokemusten vaihto voi hyödyttää molempia, sillä osallisuutta ei ole helppo synnyttää kaupallisten intressien läsnä ollessa.

Eeva Uusitalo, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

MARKKINAT PAUHAAWAT PARAILLAAN: MIKKELIN MARKKINAT MAASEUTUJEN JA KAUPUNKIEN SUHTEEN RAKENTAJANA 1800-LUVUN JÄLKIPUOLISKOLLA

Maalaisten ja kaupunkilaisten tärkeimpänä kohtaamispaikkana on historiallisessa katsannossa pidetty markkinoita ja toreja, joille maalaiset ovat tuoneet tuotteitaan myytäväksi ja kaupunkilaiset ostaneet niitä tarpeisiinsa. Maalaistuotteiden vaihdannan ohella markkinakävijöille oli tarjolla monenlaisia huveja, joista nauttivan markkinakansan kuvaukset saivat paljon palstatilaa paikallisissa sanomalehdissä. Markkinoita käsitellystä julkisesta kirjoittelusta on luettavissa maaseudun rahvaan kaupungin sivistyneistössä herättäneistä voimakkaistakin tunteista. Analysoin tutkimuksessani Mikkelissä ilmestyneiden lehtien markkinakirjoittelua tarkoitukseni selvittää, minkälainen maalaisraivas lehtien sivuilla syntyi, ja minkälainen ajan henki kirjoituksista huokui.

Artikkelin aineisto on kerätty Mikkelissä vuosina 1861–1900 ilmestyneistä suomenkielisistä sanomalehdistä, jotka löytyvät Kansalliskirjaston digitoidut aineistot -palvelusta hakusanalla 'markkina' (<https://digi.kansalliskirjasto.fi/>). Analyysini perustuu 134 lehtileikkeeseen, jotka vaihtelevat

sisällöllisesti kauppiaiden myynti-ilmoituksista ja hintatiedoista moraalisiin vuodatuksiin markkinoiden turhuudesta. Tutkimuksellisesti antoisimpia olivat niin sanotut markkinaselostukset, joissa kerrottiin ja kuvailtiin yksityiskohtaisesti markkinapahtumia.

Mikkelin markkinat rakentuivat paitsi kaupankäynnistä, myös omalakisista sosiaalisista tilanteista muodostuvasta katuseurallisuudesta. Maaseutuväestö valtasi Mikkelin kaupungin. Kaupunkilaiset eivät aina seuranneet suopeasti tilansa valtaamista. Maalaisille markkinakokemus oli intensiivinen, lyhyt poikkeama vuoden kierrosta. Kaupungissa heillä oli vapaus kuljeksia ja seurata hetken mielenjohteita. Vaikka markkinat kaupankäyntinä noudattelivat taloudellista rationaalisuutta, sen rinnalla näkyy karnevalistinen irrationaalisuus ja maailman kääntyminen ylösalaisin. Markkinoilla maalaisraivaasta kuoriutui moderni kuluttaja. Kaupunki puolestaan tarjosi maalaiskansalle mahdollisuuden kokea, minkälaista on vapaus valita ja tehdä päätöksiä.

Antti Kanner ja Torsti Hyyryläinen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

MAASEUDUN DISKURSIIVINEN KÄÄNNE – MAASEUTU SANAN MUOTOUTUMINEN ABSTRAKTIKSI KATEGORIAKSI 1870-LUVULLA

Tarkastelemme maaseutu-sanankonstruointia suomenkielisessä sanomalehtiaineistossa 1840-luvulta eteenpäin. Tutkimus perustuu sanomalehtidiskurssien kielitieteelliseen analyysiin. Esitämme tuloksentulkinnan merkittävästä diskursiivisesta käänneestä, joka ajoittuu 1870-luvulle. Siinä maaseutu sana muotoutui viittaamaan yksilöllisistä ja paikallisista alueista homogeeniseksi ja abstraktiksi kollektiivikäsitteeksi, joka samalla avautui monenlaisille uusille määrittelyille ja merkityksenannoille. Tämä käsitteellinen käänne on kaupungin ja maaseudun suhteen ymmärtämisen ja tuloksentulkinnan kannalta keskeinen.

Aineistona käytämme Kansalliskirjaston digitalisoimaa sanomalehtiaineistoa, jossa ovat kaikki Suomessa 1770–1910 ilmestyneet sanomalehdet. Analyysin kohteena ovat suomenkieliset sanomalehdet, jotka alkoivat ilmestyä 1820-luvulla. Tämä aineisto kattaa kaikkiaan 471 996 yksittäistä lehden numeroa. Maaseutu sana esiintyy eri muodoissaan tässä aineistossa kaikkiaan noin 380 000 kertaa. Tuloksena voidaan esittää muun muassa, että suo-

men kielessä sanan maaseutu merkityksessä tapahtuu 1870–80 käänne, jonka seurauksena sanalle annettu merkityssisältö muuttuu. Maaseutu sana alkaa kehittyä erilaiseksi kategoriaksi, joka toisaalta irtautuu yksittäisistä paikallisuuksista ja rakentaa merkitystä yhtenäisestä (homogeenisesta) maaseudusta, alueesta, johon voidaan viitata yksinkertaisemmin ja kategorisemmin, yhtenä kokonaisuutena. Samalla havaitaan mielenkiintoinen muutos, joka liittyy edellä kuvattuun homogenisoitumiseen: käsitteellisen muutoksen kärjessä vaikuttavat olevan alueelliset lehdet, jotka näin konstruivat oman roolinsa suhteessa valtakunnalliseen julkiseen keskusteluun. Maaseutu-sana abstrahoituu ja muuttuu abstraktiksi kategoriaksi, jonka täsmällistä kuvaamista ei enää pidetä tarpeellisenä. Tässä yhteydessä maaseutu sana viittaakin yleisesti kaikkiin alueisiin, jotka ovat kaupunkien ulkopuolella. Maaseutu-sanankonstruoinnin merkityksen diskursiivinen käänne 1870–80-luvulla on hyvin merkittävä maaseudun ja kaupungin suhteiden käsitteellisen jäsentymisen kannalta.

Heikki Susiluoma, Suomen luonnonsuojeluliitto

HIILIPÖRSSI - MAASEUDUN JA KAUPUNGIN KOHTAAMISPAIKKA. LUONNON PUOLESTA, ILMASTOMUUTOSTA VASTAAN

Hiilipörssi on osa Koneen säätiön Ekologisten kompensatioiden ohjelmaa ja Suomen luonnonsuojeluliiton vastaus ilmastomuutokseen ja monimuotoisuuden vähenemiseen. Hankkeen (1.1.2018–30.6.2019) avulla rakennamme ensimmäiset Hiilipörssin konttorit ja käynnistämme ”Upota päästäsi suohon -pörssimerkintöjen myymisen. Kustantamalla noin 5 hehtaarin verran paksuturpeista suota kompensoit jopa koko elämäsi hiilijalanjäljen. Hiilivuodon tukkiminen metsänkasvatuksessa epäonnistuneilta soilta on ehdottomasti nopein yksittäinen toimenpide ilmastomuutoksen torjunnassa.

Hiilipörssin elementit:

1. Henkilökohtainen hiilijäljen kompensatio suota ennallistamalla

Hiilipörssi -hankkeessa testataan ekologisten kompensatioiden osa-alueen, hiilikompensaation, toi-

mintaedellytyksiä mikrotasolla. Samalla selvitetään jatkuvan kasvatuksen mahdollisuuksia ojitettujen soiden hiilivuodon pysäyttämiseksi. Hankkeella tavoitellaan kokemusta ja tietoa ihmisten valmiudesta maksaa oman hiilijalanjäljen kompensatiosta ja luonnon monimuotoisuuden kasvattamisesta.

2. Ympäristötäide hiilijalanjäljillä

Ammattitaitelijat tutkivat hiilijäljen kompensatiota ympäristötäideotoiksi ja yhteisöllisin taideleirein.

3. Ennallistettua suota, monimuotoisuutta, osallisuutta, maaseudun elinvoimaa, matkailua

Tähtäämme maantieteellisen alueen (Lestijärvi) luonnon monimuotoisuuden ja ihmisen hyvinvoinnin kasvattamiseen. Rakennamme siltaa maaseudun maanomistajan ja kaupunkilaisen luonnonympäristön välille. Hanke sisältää ennallistamista, biologista perustutkimusta, kansalaisten osallistamista, toimintatutkimusta, ympäristötäidettä

36 MAASEUDUT JA KAUPUNGIT – YHDESSÄ KESTÄVÄMPIÄ?

HELI SIIRILÄ, MARI KATTILAKOSKI, KAISU KUMPULAINEN JA KATJA RINNE-KOSKI (TOIM.)

ja matkailun kehittämistä. Aktiivinen Lestijärven luonnonsuojeluyhdistys auttaa kokeilun toteuttamisessa.

Pörssiin sijoittava voi kompensoida omaa hiilijälkeään, kasvattaa luonnon monimuotoisuutta,

parantaa vesistöjen tilaa, tuoda lisäeloa maaseudulle, tukea ilmastotyötä, tukea modernia ympäristötaidetta. Pörssiin suonsa antava luovuttaa maansa 100 vuodeksi Hiilipörssin käyttöön ja on mukana maaseudun kehittämistyössä.

TYÖRYHMÄ 6: MAASEUDUN MUUTTUVAT MERKITYKSET

Kokoontuu perjantaina. Cultiva, 1. krs, Kansalaisopiston luokka 1030

Työryhmäkoordinaattori: Kaisu Kumpulainen, Jyväskylän yliopisto

Työryhmässä käsitellään maaseutua kulttuurisen ulottuvuuden kautta. Poliitiikka, yrity maailma, kehittämistoiminta, media ja uudet teknologiat rakentavat sekä muuttavat mielikuviamme maaseudusta. Ei ole olemassa yhtä tapaa kuvata, kuvitella tai kokea maaseutua ja paikallisia yhteisöjä. Mielikuvat ovat myös tehokas keino rakentaa yritysten imagoa tai luoda positiivista mielikuvaa maaseudun elämästä. Suomalainen maaseutu on jo itsessään brändi, joka luo vastaanottajalle mielikuvan

puhtaasta ja idyllisestä maisemasta. Digitalisaation vaikutus mielikuvien rakentamiseen ja hyödyntämiseen korostaa kulttuurisen ulottuvuuden, ja erityisesti visuaalisuuden, merkitystä entisestään. Toisaalta, ihmisten kotipaikkoihin liittyvät identiteetit eivät kuitenkaan välttämättä kohtaa ulkoapäin annettuja merkityksenantoja. Onkin tärkeää pohtia ja keskustella maaseudun muuttuvista merkityksistä eri näkökulmista.

Niklas Lundström, Tuomas Honkaniemi ja Olli-Pekka Viinamäki,
Vaasan yliopisto

MAASEUTU YRITYSIMAGOSSA

Kun kuntaa tai vaikkapa laajempaa aluetta esitellään erilaisissa tilaisuuksissa esimerkiksi ulkomailta saapuneille vieraille, järjestetään vierailuja kiinnostaviin paikallisiin ja menestyneisiin tai laajaa julkisuutta saaneisiin yrityksiin. Näin ollen yritysten kautta viestitetään sitä, millainen alue on ja miksi se on kiinnostava. Yritykset kuuluvat merkittävällä tavalla ihmisten mielikuviin paikoista, alueista ja jopa kokonaisista valtioista, mutta myös alueen imagoon ja identiteettiin. Esityksessäni selvennän sitä, millaisena maaseutu näkyy paikkaorientoituneen yrityksen visuaalisessa imagoissa ja mitä elementtejä imagoon sisältyy. Empiirinen analyysi nojaa paikkaorientoitunutta yritysimagoa edustavaan Kyrö Distilleryyn. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui visuaalinen tutkimusmenetelmä.

Analyysin tuloksena muotoutui neljä kategori-aa: yhteisöllisyys, kulttuuriympäristö, tuotteet sekä toiminnallinen ympäristö. Nämä eivät ole kovin-kaan erilaiset verrattuna siihen, miten maaseutua ymmärretään yleisemmällä tasolla. Tapau-
stutki-

muskohde viestittää samoja asioita, mutta visuaalisesti miellyttävällä tavalla. Se ei pyri saarnaamaan kylmiä faktoja taikka annettuna otettavia mieliku-
via. Päinvastoin, vastaanottajalle annetaan vinkkejä ja luodaan tunnelmia, joista on helppo luoda omia mielikuvia yrityksen toiminnasta ja maaseudusta yleisemmin. Kategorioiden kuvien visuaalinen ilme liittää maaseutuun myös toiminnallista signaalia. Passiivisen sivustaseuraajan sijasta maaseutu näyt-
täytyy aktiivisena ja toimeliaana, jolla on tarjottavaa myös urbaanista elämästä nauttivalle kuluttajalle.

Tapau-
stutkimuksessamme maaseutu näyttäytyy nojaavan samoihin vahvuuksiin, joihin maaseutu on perinteisesti tukeutunut. Kyrö Distillery tekee kuitenkin sen visuaalisesti mielenkiintoisella tavalla. Maaseudun perinteiset vahvuudet toimivat sellaisinaan edelleen. Kyse on enemmän siitä, miten valittuja vahvuuksia korostetaan ja mitä imagoon valitaan mukaan. Digitalisaation ja sosiaalisen median käytön kiihtyessä visuaalisten virikkeiden merkitys korostuu.

Tuomas Honkaniemi, Vaasan yliopisto

PAIKAN HENGEN VISUAALISET NÄYTTÄMÖT – KILPAILEVAT JA SEKOITTUVAT MIELIKUVAT PAIKALLISEN ELINVOIMAN TARKASTELUSSA

Väitöskirjatutkimuksen tarkoituksena on valottaa neljän artikkelin avulla paikoista muodostettavia mielikuvia, paikkamarkkinointia ja paikan henkeä. Tarkoituksena on tarkastella profiileiltaan erilaisia paikkoja niin kaupungeissa kuin maaseudullakin muutoksen, imagon ja sekoittumisen kautta.

Artikkeleiden teoreettinen osuus keskittyy maaseutututkimuksen, kaupunkisosiologian ja kaupunkimaantieteen sekä imago- ja bränditutkimuksen kirjallisuuteen. Empiriaosuus toteutetaan visuaalisia metodeja sekä haastatteluita käyttäen. Tutkimuksen päähuomio on empiirisessä osiossa, joka koostuu itse otetuista valokuvista, valmiin kuva-aineiston analysoimisesta, sekä haastatteluiden tekemisestä.

Väitöskirjani ensimmäinen artikkeli on metodi-artikkeli, joka käsittelee visuaalisia metodeja. Toinen artikkeli käsittelee paikkaa muutoksen kautta ja keskittyy kaupunkiympäristössä tapahtuvan muutoksen kuvaamiseen visuaalisesti. Tutkimuskohteena ovat kolmen erikokoisen kaupungin enstiset työväenluokkaiset alueet, Vaasan Palosaari,

Helsingin Vallila ja Pariisin Saint Martin, joiden keskiluokkaistumisen prosessia on artikkelissa kuvattu itse otettujen valokuvien avulla visuaalisia metodeja hyödyntäen. Kolmannen artikkelin keskiössä ovat paikan, visuaalisuuden, identiteetin ja imagon väliset kysymykset, joihin artikkeli perehtyy yrityksen ja kunnan markkinoinnin näkökulmasta.

Neljännän artikkelin pääpaino on maaseudussa, paikassa sekä maaseutuun yleisesti liitettyjen stereotyyppisten mielikuvien rikkomisessa. Artikkelin tarkoitus on avata maaseudun paikkaseksikkyyden käsitettä, sekä yhdistää kaupunki- ja maaseutupaikkoja henkisesti toisiinsa. Tutkimuksesta saatavat tulokset edistävät maaseutu- ja kaupunkipaikkojen monimuotoisuuden ja mielikuvien vaikutusten analysoinnin ymmärtämistä, sekä uudenlaisen maaseutuyrittäjyyden ja paikallisten imagojen syntyä. Kaupunkinäkökulman lisäksi tutkimus antaa esimerkkejä maaseudun uusista menestysmahdollisuuksista, mikä osaltaan vähentää maaseutuun liitettäviä negatiivisia mielikuvia.

Sulevi Riukulehto, Helsingin yliopisto Rurality-instituutti

KUNTALIITOS JA KOTISEUTUKOKEMUS JÄRVISEUDUN PAIKKATIETOAINESTOSSA

Kunnat ovat olleet keskeinen osa suomalaisten poliittis-hallinnollista maisemaa ja kollektiivista muistia jo yli 150 vuotta. Niiden historia on noin 50 vuotta pitempi kuin Suomen valtion. Siksi on ymmärrettävää, että ihmiset samastuvat kuntiin voimakkaasti. Uusin, 1990-luvulta käynnistynyt kuntaliitosaalto voidaan ymmärtää häiriönä alueellisessa kiinnittymisessä: kuntarajoja on muutettu poliittisin päätöksin kiinnittämättä erityistä huomiota kuntalaisten kotiseutukokemuksiin.

Helsingin yliopiston Rurality-instituutin toteuttamassa tutkimushankkeessa (Pohjalainen kotiseutu) selvitettiin kuntaliitosten ja kotiseututunteen suhdetta ylikunnallisena ilmiönä Etelä-Pohjanmaan Järviselän alueella. Aineistona on vuonna 2016 satunnaisotantana (N=117) kerätty Pehmo-GIS-paikkatietokysely, joka toteutettiin seitsemän kunnan alueella tietoverkoitse, sekä seitsemän koti-

seututyöpajan virikekeskustelutarjua, joka toteutettiin samalla alueella vuosina 2017–2018.

Aineisto tulkittiin kokemuksellisen kotiseututeorian viitekehyksessä. Kuinka Järviselän asukkaat kokevat kotikuntansa ja alueelliset yhteytensä? Mitkä ovat heidän kotiseutunsa alueellisia syväkenteitä historian ja maantieteen näkökulmista? Tarkastelualueella on 2000-luvulla toteutettu Kauhavan monikuntaliitos sekä Lehtimäen ja Alajärven kuntaliitos. Esityksen päähuomio kohdistetaan Korttesjärven alueeseen. Aineiston paikkatietojen yhteenvetokartat osoittavat, että asukkaiden kokemuksellinen kiinnittyminen ja suuntautuminen poikkeavat uusien hallinnollisten rajojen muodostamista kuntayksiköistä. Toisaalta kotiseuduksi koetaan alueita, jotka eivät kuulu omaan hallinnolliseen kuntaan ja toisaalta uudessa kunnassa on laajoja alueita, joihin samastutaan vain vähän tai ei ollenkaan.

Toni Ryyänen ja Torsti Hyyryläinen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

DIGITALISAATION MEDIAMAISEMAT: KÄSITTEIDEN KEHITYS, MERKITYKSET JA PAIKALLISUUS

Digitalisaatio eli digitaalitekniikan lisääntynyt hyödyntäminen arjessa muokkaa hiljalleen käytännössä kaikkia modernin elämän alueita. Medialla on keskeinen rooli digitaalisuuteen liittyvien teemojen kuvaamisessa ja uutisoimisessa. Se on myös aktiivisesti digitalisaatiokehitykseen osallistuva toimija. Esimerkiksi lehdistöaineistojen välittämä mediajulkisuus tarjoaa näkökulmia digitalisaation teemoihin muun muassa paikallisissa yhteyksissä. Esityksemme käsittelee alustavia havaintoja tästä mediamaisemasta.

Etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: 1) milloin digitaalisuuteen ja digitalisaatioon liittyvät käsitteet ilmestyivät paikallisen sanomalehden artikkeleihin, 2) kuinka näiden digitaalisuuskeskusteluiden merkitykset ovat muuttuneet ja 3) kuinka käsitteitä käytetään erilaisissa yhteyksissä? Lisäksi tarkastelemme esityksessämme digitalisaatiokehityksen tuottamia ihmiskäsityksen muutoksia.

Digiajan homo connectusia luonnehtii jatkuva saatavuus, sosiaalisuus, cyber-kieli ja eläminen muokkaantuvissa digitaalisen median ekosysteemeissä.

Aineistomme käsittää yhteensä 1123 Länsi-Savo-lehden artikkeleita vuosilta 1970–2013. Aineistoa tarkastellaan myöhemmin sisällönanalyysin ja laadullisen tapaustutkimuksen menetelmin. Alustavat havainnot osoittavat, että aineistossa esiintyy erilaisia digitaalisuuksia: mediamaisema alkaa piirtyä karkeasti ottaen 1970-luvun loppupuolella, etenee 1980–1990-luvulla yksittäisiin teknologioihin keskittyen ja laajenee 2000-luvulla muun muassa julkisten ja sähköisten palveluiden kuvaamiseen. Digitalisaation käsite esiintyy ensi kertaa vuonna 2011. Alueelliset ja maaseutuun liittyvät teemat jakautuvat aineistossa digitaalisuuteen liittyvien mahdollisuuksien ja haasteiden pohtimiseen.

Marjo Särkkä-Tirkkonen, University of Helsinki Ruralia Institute
Eetu Mäkelä, Aalto University

ATTRIBUTES AND FOOD REPUTATION SPECIFIC INDICATORS FOUND IN DOOR DATABASE

The aim of the study was to explore the concept of food reputation. The main research material was the EU DOOR-database (Database Of Origin & Registration), the quality scheme for agricultural products and foodstuffs and especially protected geographic indication (PGI) products. DOOR database and PGI products were the main research material because the status of a PGI product must be justified by a good reputation and with legitimate documents showing it. The special interest was to find attributes and text entities used to validate the reputation of the product.

The text entities describing the reputation of the food or telling the reason why the certain PGI product is known for was analyzed. The content analysis

of these findings was a base for the further classification of the research data. Attributes and food reputation specific indicators were then listed and classified.

According to the findings in this study, the reputation descriptions in PGI single documents broaden out the conception of term quality in the context of food. In addition to the composition, the shelf life or organoleptic factors, also the cultural effects and the collective values of the processors can have fundamental meaning on the quality perception of the product. This versatility of food reputation specific indicators and attributes form the basis for the further studies.

TYÖRYHMÄ 7: VASTUULLISUUS RUOKAKETJUSSA

Kokoontuu perjantaina. Cultiva, 1. krs, Kansalaisopiston luokka 1031

Työryhmäkoordinaattori: Leena Viitaharju, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Vastuullisuus on sekä kansallinen että globaali haaste. Vastuullinen liiketoiminta muodostuu monesta eri tekijästä. Ruokaketjussa ympäristö, tuoteturvallisuus, ravitseminen sekä ihmisten ja eläinten hyvinvointi ovat keskeisiä elementtejä, unohtamatta taloutta. Ruoan tuotannon pitäisi siis olla kestävää niin ekologisesti, taloudellisesti kuin sosiaalisestikin. Koska jokainen ketju on kuitenkin yhtä vastuullinen kuin sen heikoin lenkki, vastuullisuus tulee omaksua ja viestiä läpi koko toimitusketjun – ruokaketjussa se tarkoittaa pelloilta pöytään ja pöydältä peltoon. Kuluttajilla on täten oma roolinsa ruokaketjun vastuullisuuden lisäämisessä omien kulutuspäätöksensä kautta.

Mitä vastuullisuus oikeastaan tarkoittaa ruokaketjun eri vaiheissa? Miten se näkyy ruokabis-

nessä, tuoko se mukanaan kilpailuetua ja menestystä tuottajille ja yrityksille vai koetaanko se kustannustekijänä tai toimintaa rajoittavana asiaina?

Työryhmässä tarkastellaan ruokaketjua ja vastuullisuutta monesta eri näkökulmasta sekä ketjun eri osista lähtien. Tavoitteena on löytää niitä tekijöitä, jotka edistävät ja lisäävät ruokaketjun ja ketjussa tapahtuvan liiketoiminnan vastuullisuutta. Ryhmässä esitellään sekä tutkimukseen että kehittämistyöhön perustuvia papereita: luomutuotannon alueellista jakautumista Suomessa ja pk-elintarvikeryrittäjyyden kehittämistä, ympäristömyönteistä kuluttamista sekä koko ruokaketjua koskien ruokahävikkiä ja sen ehkäisyä sekä vähentämistä.

Kirsi Korhonen, Sanna Hietala, Anna-Liisa Välimaa ja Toivo Muilu,
Luonnonvarakeskus

RUOKAHÄVIKKI KESTÄVÄSSÄ RUOKAKETJUSSA

Ruoantuotannolla ja -kulutuksella on merkittävä kuormittava vaikutus ympäristöön. Ruokahävikki kertoo ruokaketjun tehottomuudesta, kun ruoan tuotannossa käytetyt panokset, siitä muodostuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset ovat syntyneet täysin turhaan ruoan päätyessä hävikiksi. Luonnonvarakeskuksen tutkimusten mukaan Suomessa syntyy vuosittain ruokahävikkiä jopa 400–500 miljoonaa kiloa, josta ravitsemispalveluiden osuus on noin 17–20 prosenttia ja kauppojen noin 14–18 prosenttia.

Ruokahävikin vähentämisen tärkeys on huomioitu laajasti Euroopassa. EU:n jätedirektiivin ja kiertotalouden periaatteiden mukaan ensisijainen tavoite on vähentää ja ehkäistä jätteen syntyä. Jos se ei ole mahdollista, jäte tulee ensisijaisesti käyttää uudelleen tai kierrättää. Kiertotalouden ja jättopolitiikan yhtenä keskeisenä linjauksena on, että

ruokahävikin syntyä on vähennettävä 30 prosenttia vuoteen 2025 mennessä.

Luonnonvarakeskuksen ja Maaseudun Sivistysliiton toteuttamassa Ylijäämäelintarvikkeiden hyödyntäminen osana kiertotaloutta -hankkeessa toteutettiin hävikkimittausjaksoja ja -kampanjonteja 11 ammattikeittiössä Pohjois-Pohjanmaalla syksyn 2017 ja kevään 2018 aikana. Alustavien tulosten mukaan hävikkiä saatiin vähennettyä useissa keittiöissä hankkeen tavoitteen (-30 %) mukaan erilaisien asiakas- ja henkilökuntakampanjoiden avulla. Hävikistä suurin osa syntyi niin sanottuna tarjoiluhävikkinä, mikä on myös aiemmissa tutkimuksissa todettu suurimmaksi hävikinsyntypaikaksi ammattikeittiöissä, ja sitä voidaan vähentää tehokkaasti esimerkiksi käyttämällä pienempiä tarjoiluastioita lounasajan lopussa.

Hankkeessa selvitettiin myös kauppojen ruokahävikin tilannetta ja hävikin hyödyntämismenetelmiä 10 haastattelun kautta. Valtaosa haastatelluista kertoi, että hävikki on vähentynyt viime aikoina tuntu-

vasti esimerkiksi alennusten, tilausjärjestelmien kehittymisen ja aukioloaikojen vapautumisen myötä. Myös kauppojen järjestöille antama ruoka-apu on haastateltujen mukaan lisääntynyt.

Leena Viitaharju ja Merja Lähdesmäki, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

KOHTI KESTÄVÄMPÄÄ RUOAN KULUTTAMISTA – JULKKISKOKKIEN VAIKUTUS RUOAN STIGMATISAATION PURKAMISESSA

Nykypäivän liiketoiminnassa on suositeltavaa, että yrityksen kasvu perustuu sekä ympäristöllisesti että sosiaalisesti kestäviin liiketoimintamalleihin. Esimerkiksi Suomen nykyisen hallituksen strategisessa ohjelmassa tavoitteena on talouden kestävä kasvu ja suomalaisen liiketoiminnan uskotaankin hyötyvän maailmalla yhä enemmän kiinnostusta herättävän ympäristötietoisien liiketoiminnan kasvusta. Viimeaikaiset tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että ympäristömyönteiset liiketoiminta- ja kulutusmallit saavat joskus osakseen negatiivisen leiman. Siksi onkin erittäin tärkeää ymmärtää, miten tällaista negatiivista leimaa voitaisiin poistaa, että voitaisiin edesauttaa yritysten kestävästä kehitystä, joka tähtää myös ympäristön huomioimiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millainen rooli eliittiin kuuluvilla henkilöillä tai eliittikuluttajilla on ruoan stigmatisaation pur-

kamisessa ja miten entistä kestävämpi ruoan kuluttaminen voisi yleistyä muodillistamisen kautta. Niin kutsutut julkkiskokit voidaan nähdä tällaisina eliittinä edustavina henkilöinä ruoan kulutuksen kontekstissa. Julkkiskokit ovat keittiöemstareita, jotka ovat tulleet suuren yleisön tuntemiksi lähinnä television välityksellä, muun muassa erilaisten kokkausohjelmien kautta. Eliitin edustajina julkkiskokeilla voi taten olla suuri vaikutus kuluttajien näkemyksiin myös esimerkiksi vähemmän arvostettujen raaka-aineiden, kuten järvikalat ja hyönteiset, suhteen. Aineistonkeruu kuluttajien näkemyksistä tehdään eläytymismenetelmää hyväksi käyttäen lomakkeilla. Eläytymismenetelmässä keskeisellä sijalla on variointi, eli tässäkin kehystömuksissa on kahdenlaisia, toisessa kertomuksessa mukana on julkkiskokki, toisessa ei.

Susanna Kujala, Leena Viitaharju ja Hannu Törmä,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

LUOMUTUOTANNON ALUEELLISTA JAKAUTUMISTA SELITTÄVÄT TEKIJÄT SUOMESSA

Useissa maissa luomutuotantoa pyritään edistämään kestävässä kehityksen nimissä. Luomun lisääminen edellyttää muutoksia sekä maaseuduilla että kaupungeissa niin tarjonnassa kuin kysynnässä.

Luomun tarjonta ja kysyntä ovat molemmat olleet kasvusuuntaisia viime vuosina. Suomessa hallitus on asettanut tavoitteen, että viljellystä peltoalasta 20 prosenttia on luonnonmukaisessa tuotannossa vuoteen 2020 mennessä. Vaikka tavoite koskee koko maata, on luomualan osuuksissa eri puolilla Suomea suuriakin eroja. Osuudet vaih-

telivat vuonna 2017 eri maakuntien välillä noin kuudesta prosentista 27 prosenttiin. Suurimmat luomualan osuudet sijaitsivat Itä-Suomessa. Ei kuitenkaan ole selvyyttä siitä, miksi Itä-Suomen maakunnissa luomun osuudet ovat suurempia kuin esimerkiksi Länsi-Suomen maakunnissa.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että luomutuotannon alueelliseen keskittymiseen vaikuttavat erilaiset tekijät kuten esimerkiksi väestötiheys, tilakoko, markkinointikanavat, paikalliset perinteet sekä alueen yhteistyöverkostot. Nämä

tekijät voidaan jaotella rakenteellisiin, fyysisiin ja sosio-kulttuurisiin tekijöihin. Selittävätkö nämä tekijät luomutuotannon alueellista jakautumista myös Suomessa? Entä löytyykö myös muita selittäviä tekijöitä? Luomutuottajille lähetetyn laajan kyselyn sekä yleisen tasapainon (CGE Computable General Equilibrium) RegFinDyn-mallilla laskettujen vaikuttavuuksien perusteella näyttäisi siltä, että

osin myös taloudellisilla tekijöillä on vaikutusta luomutuotannon alueelliseen jakautumiseen. Esimerkiksi tukien merkitys luomutuotantoon siirtymisen syissä näyttäisi korostuvan niissä maakunnissa, missä luomualan osuus on keskimääräistä suurempi. Luomutuotannon alueelliseen jakautumiseen vaikuttaa kuitenkin useampi eri tekijä.

Päivi Töyli, Turun yliopiston Brahea-keskus

HANKETOIMINNAN VAIKUTTAVUUS, YHTEISTYÖ JA VERKOSTOT: ESIMERKINÄ SUORAMYNTITIEDOUDEN LISÄÄMINEN

Pk-elintarvikeyrityksien edistämistä ja alan kehittämistä on toteutettu verkostomaisessa yhteistyössä noin 25 vuoden ajan. Työ alkoi osana Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä Ruoka-Suomen toimintaa, jota tukivat vuodesta 2009 lähtien valtakunnalliset Aitoja makuja -hankkeet ja vuodesta 2015 lähtien valtakunnallinen Lähiruoan koordinaatiohanke.

Kehittämishankkeiden vaikuttavuus on nähtävissä useimmiten vasta hankkeen päätyttyä, useiden vuosien jälkeen. Siitä syystä hankkeen aikana luodut yhteistyösuhteet ja verkostot ovat tärkeässä roolissa, kun tähdätään siihen, että hankkeen aikana kokeillut toimenpiteet ja tulokset jäävät elämään ja niiden pohjalta alan kehittyminen jatkuu.

Vuodesta 2010 lähtien kuluttajien keskuudessa kasvoi kiinnostus paikallisten tuottajien ja pienten elintarvikeyritysten tuotteisiin. Samaan aikaan pk-elintarvikeyritykset ja tuottajat miettivät, että miten yrityksen kannattavuutta voisi kasvattaa. Aitoja makuja -hankkeen yhtenä tavoitteena oli tuottajien

ja kuluttajien kohtaamisen helpottaminen ja tilojen näkyväksi tekeminen aitojamakuja.fi -sivuilla. Eri maakunnissa pidettyjen tuottajatapaamisten jälkeen oli selvää, että pelkkä löydettävyyden lisääminen ei riitä, vaan tueksi tarvittiin tietämystä suoramynttiin ja jatkojalostuksen aloittamiseen liittyvästä elintarvikelainsäädännöstä.

Toimijaverkosto laajeni, yhteistyö tiivistyi ja lopputuloksena oli aitojamakuja.fi/suoramyynti -sivut ja niihin liittyvä valtakunnallinen infokiertue. Hankkeen jälkeen suoraan tuottajalta kuluttajalle myyminen kasvatti suosiotaan ja siihen liittyen syntyi uudenlaisia yhteistyömalleja, jotka niin ikään vaativat elintarvikelainsäädäntöön liittyvän tiedon popularisointia. Luodut verkostot ovat hyvä pohja jatkaa asioiden työstämistä uusien toimien kautta. Esityksessä avataan verkostojen, yhteistyön ja jatkuvuuden merkitystä osana hankkeen vaikuttavuutta suoramyntitiedouden lisääminen -esimerkin kautta.

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI